

**מתני' - אע"פ שחייב במזונתיהן הר"א לא יאכלו בתרומה -** כע"ז כ' בגמ' בע"ב כהן ששכר פרה, וצ"ב מה החידוש בזה שחייב במזונות. והנה בענין אכילת עבדים, הק' בקובה"ע סי' מ"ז אות ה' שהרי עבד מוזהר באיסור תרומה לזר ובמה הותר לו איסור זה. ותי' שם דגדר היתר אכילת עבד כהן הוא משום שזה אופן של אכילת הבעלים, וכמו שמותר לכהן להאכיל לבהמתו. ויל"פ בזה דכל איסור אכילת תרומה לזר הוא רק מצד שחסר אכילת כהונה (וכע"ז כ' השע"ח בגיטין סי' נ"ג אות ג' לענין אכילת ח"ע וחב"ח הובא בדברינו שם דף מ"ב ע"ב ואכמ"ל), ולכן כיון שיש באכילת העבד קיום של אכילת הכהן אין איסור בזה.

[וע"ש בקובה"ע שהביא שכ"כ הרמב"ם בפהמ"ש פ"ק דגיטין, וכי לדמות ד"ז להיתר עבד עברי בשפחה שזה ג"כ מפני שיעבודו של אדון. ובנו ר' נפתלי זצוק"ל כ' שם לפרש בזה ד' רש"י גיטין דף מ' ע"א שכ' דמעוכב גט שחרור אסור בשפחה (אע"פ שקניני האיסור שלו עדיין קיימים), ולהנ"ל ה"ט דכיון שאין האדון יכול להשתעבד בו ל"ש להתיר מצד שיעבודו לאדון. ועדיין צ"ע שהרי התוס' שם חולקים בזה. ועוד צ"ב איך השיעבוד מתיר את האיסור לשפחה, ובשלמא בתרומה י"ל דכל האיסור מחמת חסרון אכילת כהן כנ"ל. וע"ע מש"כ בזה להלן דף ע' ע"ב תוד"ה אלמא.]

ובזה א"ש לשון המשנה, דהו"א דאכילת עבדים חשיב כאכילת בעלים רק מפני שמזונותן עליו ומשתרשי ל"י לכהן, וא"כ ה"ה דעבדי מלוג היו אוכלים מצד הבעל הכהן עצמו (וכמו"כ בכהן השוכר בהמה), וע"ז כ' המשנה לחדש דאינו כן, ואין עבדי מלוג אוכלים מחמת הבעל כ"א מחמת קנין האשה שהם כקנינו שקנה קנין כמבואר. ונר' לבאר הטעם בזה דתרומה טהורה ניתן לכהן לאכילה ולא לשאר שימושים בכל אופן דמשתרשי ל"י, אלא שנתחדש בתורה דאכילת קנין כספו חשיב כאכילתו, ועבדי מלוג הם רק קניני קנינו.

[ועו"ל בד' המשנה עפ"ד האו"ש ריש ה' שאלה ופקדון שהוכיח מתו"ד הגמ' בב"מ דף צ"ו ע"א וכתובות דף ל"ד ע"ב דחיוב מזונות דשואל בהמה הוא מצד דחשיב כעין בעלים, ולפ"ז א"ש ג"כ ד' המשנה כאן לחדש לנו דאע"ג דיש חיוב מזונות שזה כעין דין בעלים, אבל אי"ז בעלות של קנין כספו לענין אכילת תרומה.]

**תוד"ה אלמנה לכ"ג - "אפי' למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי לא חשיב בהכי קנין כספו כיון שאין הגוף שלו כמו שאינו יוצא בשו"ע לאיש אפי' למ"ד ק"פ כקה"ג דמי".** עי' אב"מ תשו' י"ז שכ' לבאר ד' התוס' דקה"ג היינו קנין האיסור שבעבד, ומחדשים התוס' דבעלות קנין כספו לענין תרומה תלוי בקנין האיסור. וכי שם רא"י לדבר שהרי גם אשה דרשינן מקרא דקנין כספו אע"פ שאין קנין הבעל באשתו קנין ממון כ"א קנין איסור.

אלא שהק' שם בזה ממתני' דתרומות (הובא בגמ' בע"ב) דפרת כהן אוכלת בתרומה, וע"כ שזה גם מדין קנין כספו שהרי הבהמה היא ג"כ בכלל נפש (כמש"כ הר"ש שם בשם הירושלמי, וכ"כ בתו"י בע"ב בשם ר' משה ע"ש). וכי שם האב"מ לחלק בזה דבעבד ואשה דשייך בהם קנין איסור י"ל דקנין זה עדיף וזה הקובע אצלם, אבל בבהמה דלא שייך בה קנין איסור קנין הממון קובע וצ"ב. ועי' קר"א שלמד אחרת בד' התוס'. וע"ע בסמוך.

**בא"ד - "וקצת יש להביא רא"י דבתרומה אזלינן בתר קנין הגוף דברפ"ב דכריתות אמר גבי המפקיר עבדו שמעוכב ג"ש אוכל בתרומה".** ע"ש באב"מ שהק' בזה דהתוס' כי מיד לפני זה לדמות קנין האדון לענין אכילת תרומה לקנין האדון לענין דין שו"ע, וא"כ ק' דמצינו בגמ' ב"ק דף פ"ט ע"ב (הובא בתוס' כאן) דעבדי מלוג אינם יוצאים בשו"ע לא לאיש ולא לאשה אע"פ שיש לאשה קנין הגוף, וע"כ דדין שו"ע צריך גם קנין ממון, וק' דכאן

## הערות ומראה מקומות פרק אלמנה לכ"ג

כ' התוס' דמעוכב ג"ש סגי בקנין איסור לבד לענין תרומה. ועוד הק' שם מארוסה שאוכלת משום קנין האיסור לבד כנ"ל, ומ"ש מעבדי מלוג דל"מ לענין שו"ע מה שיש לאשה קה"ג לחוד כנ"ל. ומת' האב"מ שם דשאני הכא דמ"מ קנין הממון שייך לעבד או אשה שהם עצמם קנינו מצד קנין הגוף שלו בהם, והרי גם קניני קניניו אוכלים בתרומה, משא"כ בב"ק שם לענין שו"ע כיון דאין לו קנין ממון אינו יוצא לחירות.

ובאמר"מ סי' כ"ג אות כ' דחה ראיות האב"מ הנ"ל, דאין להביא ראיה מאכילת האשה בתרומה לענין דין אכילת קנין כספו, דאשה נחשבת קנין כספו רק משום שקנאו בכסף כמש"כ בשטמ"ק בכתובות. ומש"כ להק' מד' הגמ' בב"ק ג"כ לק"מ דהחסרון שם בעבדי מלוג הוא רק מצד דקנין ממון הבעל מגרע קנין האיסור, משום שדין האיסור נובע מדין הממון, משא"כ מפקיר עבדו שהאיסור נשאר היום ממצב הקודם שהיה לו קנין ממון.

ועי' בקובה"ע סי' מ"ז אות ז' שכן לדחות עוד בראיית האב"מ הנ"ל מקנין האשה עפ"ד שם (וכ"כ האמר"מ בסי' י"ג אות ג'), הו"ד לעי' דף נ"ז ע"א) שכן דאין אכילת אשת כהן בתרומה מדין קנין כספו כמו בעבד, אלא חל עלי' קדושת כהונה לענין זה (ועי' בסמוך בזה), ולפ"ז אזלא ראית האב"מ דאכילת האשה א"צ דין קנין כספו.

**שם -** והנה בגמ' גיטין דף מ"ב ע"ב מסתפקים אם מעוכב ג"ש אוכל בתרומה, ובתוס' שם הק' ע"ז מד' הגמ' בכריתות הנ"ל שכן דמפקיר עבדו אוכל בתרומה, וכי שם דמפקיר עבדו ודאי אוכל מפני שמותר בשפחה (כשי' התוס' עצמם לעיל שם דף מ' ע"א בד"ה אותו העבד, ורש"י שם חולק בזה כנ"ל), וספק בגמ' שם הוא רק בח"ע חב"ח דאסור בשפחה. וקצת משמע כד' האב"מ שמדובר בקנין האיסור, אלא שיש לדחות ולפרש בזה דבכלל היתר שפחה יש קנין ממון לענין ולדות דבני' עבדים, ולא משום קנין איסור בלבד (ויעוין בזה בדברינו שם). [ולפ"ז לא שייך תי' האמר"מ הנ"ל שהאיסור נובע מהממון, אבל מש"כ שם דהו"ל כקנינו שקנה א"ש גם לפ"ז].

**ועבדיו שקנו עבדים -** מק' רעק"א בגלה"ש מד' התוס' בנזיר שכן דאין לעבד קנין איסור בעבד אחר כמו שאין עכו"ם קונה קנה"ג בעכו"ם, וא"כ ק' לד' התוס' הנ"ל שכן דתרומה תלוי בקנין הגוף. ולכאורה מבואר מכאן כד' האב"מ שם הנ"ל שכן דהולכים אחר קנין הגוף רק במקום שיש קנה"ג, אבל במקום שאין שום קנה"ג הו"ל כבהמת כהן שאוכלת בלי זה, ולכן עבדים לעבדים אוכלים וא"צ קנה"ג.

ועוד נר' לוי בזה דרך בעבד של ישראל צריך קנין הגוף כיון שמחויב במצוות כאשה ובכלל זה איסור באכילת תרומה, ובדין קנין כספו נאמר היתר על איסור זה, משא"כ עבד לעבד דאינו חייב במצוות כלל, הרי"ה אוכל כמו בהמת כהן שא"ב ענין איסור כלל. ולעי' הבאנו ד' הרמב"ם בפהמ"ש שכן דהיתר עבד באכילת תרומה הוא משום השתמשות האדון כמו היתר ע"ע בשפחה ע"ש. אבל להנ"ל כשיש קנין איסור ואסור באכילה צריך דין קנין כספו להתירו באכילה. וכ"כ בשיעורי הגר"י פונוביז שיש דין מצד העבד שמתירו באכילת תרומה חוץ מדין האדון שמותר לו להשתמש בתרומה להאכילו לעבדו. [ועי' מקור ברוך ח"ב סי' מ' ותשו' שו"מ ח"ב סי' ק"ל].

**תוד"ה מנין לכהן -** "ממתני' דקתני בסיפא בת ישראל שנשאת לכהן וכו' דהו"א דאכלי מכת האשה עצמה שאוכלת וכו' להכי פריך מברייא דקתני קנינו שקנה קנין אוכל וא"כ אפילו אינה אוכלת יש להם לאכול". משמע מדבריהם דלמסקנא אין עבדי האשה אוכלים מצד האשה עצמה כ"א מכת הבעל מדין קנינו שקנה קנין. ועי' רש"י שהביא ראיות מסוגיין דלא כזה, שהרי אשת כהן שאוכלת בשביל בנה אחר מיתת בעלה, מאכילה גם את עבדי' בתרומה, הרי שיש בה דין כהונה להאכיל מצד עצמה. וכע"ז הבאנו למעלה בשם האחרונים.

ולפ"ז מש"כ בסוגיין שמאכילה מדין קנין כספו, צ"ל דנ"מ במקום שאינה אוכלת ואינה יכולה להאכיל מצד עצמה, דעדיין יכולה להאכיל מדין קנין כספו דבעל. וצ"ע מנין שני הדינים, ועי' רש"י קידושין דף י' ע"ב בד"ה

## הערות ומראה מקומות פרק אלמנה לכ"ג

זו שכי' וינשאת פשיטא ל' דאכלה דנפקא ל' בספרי מכל טהור בביתך יאכל אותו", ומה שאוכלת מצד קנין כספו דבעל למד מקרא דקנין כספו כפשטא דגמ' כאן. וכ"כ בזכר יצחק שיש ב' דינים מב' המקורות הנ"ל.

[אמנם ע"ע בתוס' להלן דף ס"ז ע"ב בד"ה קנין כספו שכי' וינשואה דריש בספרי מכל טהור בביתך ואית דמפיק לה מאתם וביתכם ההיא דספרי אסמכתא הוא". וע"ע מש"כ משנת ר' אהרון ואוסף חידו"ת (הו"ד להלן שם) בביאור ש"י רש"י והריטב"א].

ועד"ז מבואר בד' המהרש"א כאן בד' רש"י בד"ה באלמנה, שמדייק בדבריו שם דראית הגמ' כאן דעבדי מלוג אוכלים מדין קנינו שקנה קנין אע"פ שנתחללה, הוא רק מעבדים שקנו עבדים, דאילו ממש"כ בסיפא דמתני' דעבדי אשה כשרה אוכלים אין ראוי, שהרי יתכן שזה מחמת דין אכילת האשה עצמה כנ"ל.

וע"ע בחזו"א סי' קל"ד שכי' דלפ"ז צ"ל דחללה עדיין חשיבה קנין כספו רק שאסורה בתרומה כערל וטמא. ועוד כי לבאר בזה הדין דאלמנה לכ"ג שהיא חללה אם מת בעלה ויש לה בן אינה מאכילה את עבדי' כדמבואר בגמ' להלן, ולהנ"ל ה"ט משום שאי"ב דין כהנת להאכיל מצד עצמה כנ"ל. וע"י קה"י קידושין סי' ה'.

**שם -** וע"י אב"נ יו"ד סי' תמ"א אות ג' שהק' דמ"מ מה מהני דעבד האשה הוא קנין קנינו דבעל, והלא הוא ג"כ קנין האשה שהיא חללה, וחללות הוא דין זרות (כד' הרמב"ם פ"ו תרומות ה"ז, הו"ד לע"י דף נ"ז ע"א). [וי"ל בזה עפ"ד שעי"ח (הו"ד לע"י במתני') דזרות במקצת אינו פוסל מתרומה, משום דחשיב אכילת כהונה מצד הכשר, שהרי אין זרות דין פסול כ"א העדר קדושת כהונה].

ומת' שם דלעולם בנוסף לדין הזרות יש גם דין פסול בחללה, וכאן ע"כ אינה אוכלת רק מצד דין הפסול שבחללות, דאילו מצד דין הזרות שבחללות אין לפסול כיון שנשאת לכהן ופקע דין זרות ממנה כדין כל זרה שנשאת לכהן. [כע"ז כי במשנת ר' אהרון סי' כ"ג, ג"ז הובא לע"י שם].

**והרי ערל וכל הטמאים וכו' -** מק' האב"נ שם דאין לדמות ערל וטמא לעבדי חללה שאינם אוכלים משום שהיא מופקעת לגמרי מקדושת כהונה והו"ל כזרה, כד' הרמב"ם הנ"ל דחללות היא דין זרות. ות' שם ע"ד הנ"ל דגם לד' הרמב"ם יש דין פסול בחללות בנוסף לדין הזרות, וכאן אין דין זרות כיון שנשאת לכהן, ולכן שפיר מדמה הגמ' חללה זו לערל וטמא.

אלא שהק' עוד שם דפשוט לגמ' דחללה עצמה אינה מאכלת, ולא דנו כ"א מדין אכילת קנינו שקנה קנין, ואילו ערל וטמא מאכילים את קניניהם מכח עצמם וע"כ דעדיפי מחללה שמופקעת בעצם ואילו אלו רק אסורים באכילה. והנה היה אפ"ל דזהו תי' הגמ' דפומייהו הוא דכאיב להו, אלא שרש"י הוסיף בזה וכו' אבל עומדים ליתקן ולאכול" (וע"י מצפ"א וריטב"א שהק' בזה שרש"י עצמו פי' להלן ר"פ הערל דמיירי שם במתו אחיו מחמת מילה, ע"ש וצ"ע), וצ"ב למ"ל לרש"י הוספה זו.

והנר' בכ"ז דכוונת הגמ' במש"כ כל האוכל מאכיל וכו', היינו דאע"ג דאכילת קניני הקנין אינם אוכלים מכח הקנין, מ"מ צריכים שיהא גם הקנין המקשר בכלל אכילת תרומה, ובלא"ה א"א שיאכלו קניניו (וד"ז שייך גם לענין זרע מאכיל שמקשר את אמו לאביו). ובזה א"ש קו' הגמ' מערל וטמא, דאע"ג דודאי אינם מופקעים מאכילת תרומה, מ"מ צריכים שיהיו בכלל אכילה ובלא"ה א"א שיאכל קניניהם כנ"ל. וע"ז מת' הגמ' דערל וטמא הם בכלל אכילה ממש כיון שעומדים לתקן כמו שפי' רש"י, ובזה מיושב כל הקו' הנ"ל.

## הערות ומראה מקומות פרק אלמנה לכ"ג

ובביאור הדבר י"ל דדין אכילת קנין הוא משום שאכילתו בכלל אכילת מי שקנוי לו כמש"כ למעלה בשם הקובה"ע, וכמו"כ אכילת קניני הקנין שהוא בכלל אכילת הקנין שהוא בכלל אכילת האדון, ומכח זה אוכלים קניני הקנין בתרומה, ומה"ט אם אין הבעלים אוכלים או שאין הקנין אוכל א"א שיאכל הקנין שלהם.

**והרי ממזר שאין אוכל ומאכיל -** צ"ב דלכאורה אי"ז מעין המדובר כלל, דעד כאן דנו לענין אם פסול יכול להאכיל מדין קנינו שקנה קנין, ואילו זרע ממזר אינו מאכילתה כ"א הכהן עצמו ע"י שיש לה זרע ממנו. אמנם במתני" בסוף פירקין מבואר דלא כזה, ממש"כ שם דגם זרע מאונס מאכיל אע"פ שאין האונס מאכיל כלל, אלא דעדיין צ"ע שהרי לפעמים זרע עצמו הוא זר וא"י להאכיל בעצמו כדמבואר כאן ושם וצל"ע.

**רש"י בד"ה ועבדיו שקנו עבדים -** "גרסינן". ע"י רשב"א שהביא ד' הר"ח שגרס ועבדי שקנו עבדים, והק' שם דרש"י לא גרס כן. וע"י ערל"נ שתלה ד"ז במחלו' הידועה בין החינוך והרמב"ם, דש"י החינוך הוא דעבדי עבדי עבדים אינם אוכלים, ואילו הרמב"ם כ' בפ"ז תרומות הי"ח שאוכלים, וע"ע בכס"מ שם שכי' דמקור דבריו מבריתא זו בסוגיין שגרס ועבדי שקנו עבדים שזה קניני קניני קנינו של הבעל.

[ולפמשי"כ למעלה דאשה אוכלת מצד עצמה אין ראוי מכאן, דא"כ אי"ז כ"א קניני קנינים ע"ש וצל"ע. ואולי צ"ל דמיירי בחללה, ובלא"ה משמע כן ממש"כ הטעם דקנינו שקנה קנין ולא כ' דאוכלת מכח עצמה.]

**בא"ד -** "וא"ת מה שקנה עבד קנה רבו וכו' משכח"ל כגון שנתנו לו לעבד מנה על מנת שאין לרבו רשות בו". ע"י רשב"א שהביא בשם הירושלמי דכל שאין לרבו רשות בו אינו מאכיל כיון שאין לו שייכות להם. ובקרי"א תמה בזה ממנ"פ אם יש לרבו רשות בו א"כ הו"ל עבדיו ממש, ואם אין לו מאכיל מדין קניני קנינו. [וע"ש עוד ששינה הגי' בירושלמי ע"ד ש"י רש"י].

**תוד"ה ועבדיו -** "אפי' לר"מ דאמר בקידושין דף כ"ג ע"ב אין קנין לעבד בלי רבו אפי' ע"מ שיצא בו לחירות משכח"ל וכו' במפקיר עבדו דאוכל בתרומה". בתורה"א"ש הק' עוד דא"כ היכי משכח"ל באשה, והרי מה שקנתה אשה קנה בעלה, ותי' שזה רק מדרבנן. ובערל"נ תי' עוד בזה עפ"ד התוס' בקידושין שם שכי' דאם הבעל עצמו נתן המתנה אין לו רשות בו. ועוד תי' עפ"ד התוס' שכי' עוד שם דאין קנין לאשה בלא בעלה היינו רק שאוכל פירות, אבל לעולם במתנה עצם הקרן הוא שלה. וע"ע בתו"י.

## דף ס"ו ע"ב

**הא לא דמיא אלא לסיפא -** ישראל ששם פרה מכהן לא יאכילנה כרשיני תרומה אבל כהן ששם פרה מישראל יאכילנה כרשיני תרומה. צ"ב מה יענה ר' אמי בזה, מ"ש שם פרה לחבירו דחשיב שלו אע"ג דהדרא בעיני.

והנה בברכ"ש סי' כ' מבאר מחלו' ר' אמי ור' יהודה דלכו"ע קבלת אחריות הוא דין בעלות, וע"ז חשיב שפיר קנין כספו להאכילו בתרומה, אלא הנדון ביניהם הוא אם החיוב להשיב את החפץ מעיקר הדין מגביל בעלות זו ומכח זה לא חשיב קנין כספו. [ומביא שם כע"ז בשם ההג"מ גבי ריבית בעיסקא (דקבלת אחריות משוי' לי מלוה כדמבואר בגמ' ב"מ דף ע') שכי' דכה"ג מעיקר הדין החפץ הוא שלו לעולם והחיוב להחזיר את החפץ הוא רק תנאי, ולכן כה"ג חשיב שלו. וכי' הברכ"ש שם דבנכסי צ"ב שאני דאין תנאי בזה, וע"כ דמעיקר הדין חייב להחזיר, ובזה פליגי ר"א ור"י אם כה"ג חשיב שלו כיון שהוגבל בעלותו כנ"ל].

ובזה א"ש הנ"ל, שהרי השם בהמה לחבירו אוכל בתרומה משום שהחזרה הוא תנאי בעלמא, משא"כ בנצ"ב חיוב החזרה הוא מעיקר הדין וזה מגביל את הדין בעלים שיש בחיוב האחריות כנ"ל. וע"ע בזה בסמוך.

## הערות ומראה מקומות פרק אלמנה לכ"ג

**תוד"ה כרשיני תרומה - "אר"י דעיקרם קיימי למאכל בהמה דאם היו עיקרם לאדם היה אסור ליתנם לבהמה משום הפסד תרומה ומ"מ חזו לאדם דאי לא חזו כלל לאדם פטורין מתרומה ומעשר".** ע"י תוס' פסחים דף י"ג ע"א ד"ה ושורפין שכי דאסור לשרוף תרומה טהורה ולאבדו כמו שאסרו לטמאו משום "משמרת תרומותי", דצריך לשמור תרומה טהורה לאכילת הכהן. ומבואר שם דמ"מ מותר לשרוף חמץ של תרומה טהורה סמוך לזמנו כיון דבין כך הולך לאיבוד. ובאמר"מ רס"י י"ג כ' לבאר עד"ז בד' התוס' כאן הנ"ל דאילו היו הכרשינים עומדים למאכל אדם היה אסור להאכילם לבהמה משום "משמרת תרומותי" כיון שמפסיד אכילת הכהן, אבל כיון שעומדים למאכל בהמה מותר דדמי לחמץ דבלא"ה הולך לאיבוד כנ"ל.

וכ' דלפ"ז צ"ל דמש"כ בגמ' כאן דאסור לישראל להאכיל כרשיני תרומה לבהמתו, ע"כ דא"י מדין "משמרת תרומותי" כיון דבלא"ה הולך לאיבוד כנ"ל, אלא זה איסור אחר דהנאה של כילוי כמש"כ התוס' בדיבור הבא שזה למד מתרומה טמאה ע"ש, ובתרומה טמאה ל"ש איסור "משמרת תרומותי".

וכ' שם מהלך אחר בזה, דלעולם גם בנאכל ע"י הדחק שייך משום "משמרת תרומותי", ומש"כ כאן דמותר לכהן להאכילו לבהמתו היינו משום דבהמה חשיב קנין כספו וזה א' משימושי התרומה. וכ' שם דלפ"ז מש"כ התוס' דאילו היה ראוי למאכל אדם היה אסור להפסידו, ע"כ היינו מדין אחר דאסור להשתמש באופן שמבטל מצות אכילת תרומה של הכהן (וצ"ב דין זה, וע"ש שמסתפק אם זה דין דאורייתא או דרבנן). אלא שכי' שם דא"כ אסור לישראל להאכיל לבהמתו כרשיני תרומה משום "משמרת תרומותי", ואילו התוס' ראו צורך בדיבור הבא לחדש בזה איסור הנאה של כילוי, ולהנ"ל הול"ל דאסור להפסידו מטעם "משמרת תרומותי".

**שם -** ומש"כ דיש איסור להפסיד התרומה מאכילת הכהן חוץ מדין "משמרת תרומותי", כ"מ בחי' הגרי"ז במכתבים בסוף הספר משנת תרפ"ט. ומביא שם ד' הגמ' בנדה דף ל"ב ע"א שדרשו מקרא ד"לא יחללו את קדשי בני"י לרבות את הסך, וכ' שם דאין סיכה כאכילה ממש שתהא באיסור אכילה לזר, אלא ע"כ נאמר בזה איסור חדש באכילת הזר שמבטל ממצות אכילת הכהן, ולענין זה שפיר נתחדש דסיכה כשתי'. וע"ע בזכרון שמואל ס"י א' שהאריך עוד בזה עש"ה. ואכמ"ל, וע"ע בזה להלן דף ע"א ע"א גבי סכין לקטן בשמן של תרומה.

**בד"ה לא יאכילנה - "אור"ת דהיינו דוקא הנאה שאין של כילוי אבל הנאה של כילוי כגון להאכיל לבהמתו אסור וכן להדליקה ולהסיקה תחת תבשילו כדתנן במסכת תרומות (פי"א מ"י) מדליקין בשמן של תרומה במבואות האפילות ע"ג כהן ברשות כהן פי' כשיש שם כהן שצריך לאותה אורה דנר לאחר נר למאה אבל לא ברשות ישראל".** ע"י בקו"ש פסחים אות קנ"ח שהביא ד' התוס' כאן, וכ' שם דע"כ אין כוונתם לאיסור הנאה ממש, דא"כ ל"ש להתיר לישראל ליהנות כשהדליקו בשביל כהן משום נר לא' נר למאה, אלא ע"כ האיסור בזה הוא עצם הכילוי בשביל ישראל, וד"ז למדו מאיסור הדלקה בתרומה טמאה. ואולי יל"פ בזה ע"ד ד' האחרונים הנ"ל, שיש בתרומה איסור השתמשות שמבטל את המצוה וצ"ע. [ויעוין בערל"נ שכי' לדמות ד"ז לשאר אי"ה].

**בד"ה ישראל ששכר - "אור"י היינו משום שבהמה האוכלת הוי קנין כספו של כהן וכו' אבל כהן ששכר פרה מישראל לא יאכילנו דלא קנין כספו דכהן הוא".** כוונתם בזה מבואר עפ"ד בדיבור שלפני זה (ומבואר בהגהת הר"י פי"ק שהכל דיבור א') שהאיסור להאכיל בהמת ישראל הוא איסור הנאת כילוי, וכבר ביארנו הגדר בזה דאסור לישראל להשתמש בתרומה באופן שמבטל מצות הכהן, ולכן כשקנין כספו דכהן אוכל אי"כ איסור כלל כיון שזה נחשב כאכילת הכהן (כמו שביארנו לע"י בע"א בשם הקובה"ע לענין אכילת קנין כספו דעבדים).

## הערות ומראה מקומות פרק אלמנה לכ"ג

ובתו"י כ' בזה בשם הר"מ באו"א (ותוהרא"ש בדיבור שלפני זה), דלעולם אין איסור הנאת כילוי רק שיש איסור באכילת בהמה משום שזה "אכילת נפש", ונפש האוכלת צריכה להיות "קנין כספו" דכהן. וע"ע מל"מ פ"ב תרומות ה"ד שמביא שי' הר"ש דס"ל שזה רק איסור הנאה מדרבנן.

**בא"ד - "והרי הוא כמוכר תרומה לכהן והדמים שלו".** עי' תוהרא"ש שהעיר דחוץ מדיני הנאה ודין אכילה שבתרומה יש ג"כ דין מצד הממונות שזה ממון השבט ומצד זה אין לישראל למכור לכהן תרומה שאינו שלו. וכי שם דכיון שזה פרתו של כהן נחא לי' בזה דע"ז יאכילנה הרבה, וברשות הכהן מותר כיון שזה ממון שאין לו תובעין. וע"ע כע"ז ברש"י ע"ז דף ט"ו ע"א בד"ה יאכילנה ובתוס' שם.

**נהי נמי דמחייב בגניבה ואבידה באונסה בכחשה ובנפחת דמי' מי מחייב -** כע"ז מבואר בגמ' ב"מ דף ע' לענין דין ריבית בעיסקא שאם הנותן מקבל ע"ע הפסד הפחת והזולא לא נחשב מלוה אצל המקבל. ובראשונים שם מבארים דע"ז קבלת הנותן הר"ז מגלה שאין החיוב אונסין כ"א כשומר שכר שמתנה להיות כשואל ע"ש. ומבואר בדבריהם יסוד ענין זה שאם שייר לעצמו מקצת אחריות אמרי' דהתחייבות האונסין כאן הוא רק התחייבות בעלמא כמו ש"ש שמתנה להיות כשואל דא"ז שואל ממש. ועד"ז יל"פ בד' הברכ"ש (הובא לעי') דשיור זכות בחפץ לענין דחייב להחזירו מבטל דין בעלים שיש מצד חיוב האונסין, ולהנ"ל היינו משום שמגלה על החיוב אונסין שהוא רק התחייבות בעלמא כנ"ל.

[וע"ע סנהדרין דף ע"ב ע"א בחיוב אונסין דגזילה "דאוקמא רחמנא ברשותי' להתחייב באונסין", הרי שחיוב האונסין בא ע"י שהוא ברשותו. ועי' או"ש פ"ז שמירה ופקדון שכ' דגם חיוב אונסין דשואל הוא ע"ז דהו"ל כבעלים על החפץ. ולהלן בסוגיין נבאר דמה"ט כה"ג השבח הוא שלו כדמבואר בגמ', משום דחשיב כבעלים. ויל"ע בזה דגבי שואל ודאי אין השבח שלו, ואולי משום שהמשאיל מקבל על עצמו זולא וכחש, אלא דא"כ צ"ב לד' הראשונים בב"מ הנ"ל וצ"ע. וע"ע תוס' ב"מ דף צ"ט ע"א שכ' דמשיכה בשואל מהני ברה"ר, וכע"ז כ' תוס' בכתובות דף ל"א ע"ב דמשיכה דגניבה מהני אפי' ברה"ר, וידוע ביאור האחרונים בזה דאין משיכה זו משום קנין כ"א כדי לקבוע ד"ז כמעשה הכנסה לרשותו (עי' קו"ש ב"ק אות פ'). ויל"פ ע"ד הנ"ל דהכנסה לרשותו מחייבו באונסין].

**תוד"ה דמחייב - "כאן משמע דהלכתא כמ"ד דשוכר כנושא שכר דמי".** וגי' הר"ף כאן נהי דמחייב באונסי' בכחשה ובנפחת דמי' מי מחייב, ולפ"ז לא מוכח ראית התוס'. והר"ף מביא ראיי' מכאן דכל נכסי צ"ב חייבים בכחשה ובנפחת דמי', ולכן כה"ג הבהמה אוכלת בתרומה, ואילו השואל פרה אינה אוכלת משום שאינו חייב בכחש ובזולה. וברשב"א לעי' במתני' מדייק מלשון רש"י שם שכ' "ויש שמכנסת ממון הרבה ואינה כותבת כולו בכתובתה ומשיירת לעצמה הן נכסי מלוג והבעל אוכל פירות והקרן שלה קיים", משמע דאם כותבת חשיב נצ"ב אפי' בלי לפרט שמתחייב באונסי', וכי' שם דנראה כד' הרמב"ם שכ' דכה"ג הוי נכסי מלוג ע"ש. ובערל"נ כי ליישב כוונת רש"י שם, דס"ל דכיון שכתבו בכתובה הר"ז מתחייב באונסי' ורק לא בכחשה ובהזולה ע"ש. ובראשונים הובא עוד שי' הר"ח דחיוב אונסין בנצ"ב הוא רק בנאבד, אבל כל הראוי למלאכתו א"צ לשלם ע"ש.

**בד"ה עבדי צ"ב - "תימה לר"י מה ראוי' מייתי מהכא לר"א דהא ר"י נמי מודה דיוצאין בשו"ע לאיש דחשיב כעבדו כי היכי דחשיב כספו לענין תרומה וכו' ועוד הק' הר"מ כהן דמי לא מודה ר"י דמחשב מחוסר גובינא וכו' ושחרור מפקיע מיד שיעבוד כדאמר לק' גבי איצטלא וכו' דאפי' שחרור שו"ע דממילא מפקיע".** יש לעמוד על שינוי הלשון בין קו' ר"י לקו' ר' משה כהן, דקו' ר"י הוא שיש דין בעלים לר' יהודה ג"כ כמו שראינו גבי

## הערות ומראה מקומות פרק אלמנה לכ"ג

תרומה דחשיב "קנין כספו" דבעל משום דדין אונסין דמשוי ל"י כבעלים כדמבואר בגמ', ואילו קו' ר' משה כהן הוא רק מצד דין מפקיע מידי שיעבוד כמש"כ בגמ' בסמוך גבי איצטלא. ולכאורה יק' לדי' הר"י ד' הגמ' בסמוך שכי' גבי איצטלא רק משום שחרור מפקיע מידי שיעבוד ולא מצד בעלות הבעל.

ונר' לבאר בזה עפ"ד הברכ"ש הנ"ל בדעת ר' אמי, דחיוב הבעל להחזירו סותר בעלות חיוב האונסין, ואינו דומה לשם פרה לחבירו דשם חיוב החזרה הוא רק בגדר תנאי בעלמא כנ"ל, וי"ל דר"י פליג בזה וס"ל דחיוב החזרה אינו סותר בעלות דקבלת האחריות דבעל, ולעולם גם בצ"ב זה זכות ממון של האשה שיחזיר לה את החפץ ולא תנאי בעלמא. ולכן, לענין שו"ע דאיש ל"צ לדין מפקיע מידי שיעבוד כלל כיון שיש לו דין בעלות דאונסין, ורק גבי איצטלא דמיתנא צריכים להגיע לזה שמפקיע השיעבוד, משום דלענין מכירה והקדש י"ל דמ"מ זכות ממון זה של האשה להחזיר החפץ יעכב את ההקדש מלחול (וה"ה לענין איסור הנאה דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו). [ובפ' החובל אמרו דשו"ע דאשה הוא רק משום מפקיע מידי שיעבוד, משום דקנין פירות דבעל עושה שאינו כספו המיוחד דאשה, ולהנ"ל צ"ל דזכות האשה אינו עושה שאינו כספו המיוחד דבעל וצ"ב].

**בא"ד - "ואין לו" לית להו ה"ט דלק' כיון דמיחסרי גוביינא ברשותיה קיימי דהא רבא אית ל"י ה"ט בסמוך ואפ"ה קאמר רבא לרב נחמן והא תניא כוותיה דרבי אמי".** עי' בש"ר שכי' לתי' בזה באו"א דלמסקנא מי שאמר תני' כוותי' לא ס"ל כרבא. ועי' בדבריהם שלא גרסו כג"י שלנו שרבא עצמו אמר כן. ולפ"ז יש מחלוק' אמוראים בגמ' כאן אם נכסי צ"ב מחוסר גוביינא כדי שנוכל לומר בהם הקדש ושחרור מפקיע מידי שיעבוד. וכתבו שם הטעם בזה דכיון דאינו יכול לסלקה בזוזי אי"ז מחוסר גוביינא ואין להפקיע.

**שם -** ובדעת רבא שאמר מפקיע מידי שיעבוד, עי' תו"י כאן שכי' לחלק בזה דכאן מחוסר גוביינא בעצם. ועי' ברכ"ש שם שמבאר בזה ע"ד הנ"ל בשמו. ועי"ע בזה בסמוך. ובערל"נ וקר"א הביאו ד' הרמב"ם שפסק כברייתא דיוצאין בשו"ע לאיש ופסק גם כד' ר"י דהדין עמה, ואילו בגמ' מבואר דברייתא זו כוותי' דר' אמי. ולהנ"ל אי"ש שלפ"ד רבא אזלא ראית ר' אמי מהברייתא כנ"ל. וכ"כ השעה"מ פ"ה עבדים שם, ועי' בסמוך בשם האו"ש.

**בא"ד - "ותי' ה"ר שמואל ב"ר חיים מוורדי"ש דדייק מאבל לא לאשה".** עי' תוהרא"ש שמוסיף בזה דאילו היה הדין עמה היה יוצא בשו"ע דאשה, אע"פ שהיה יוצא גם לאיש משום מפקיע מידי שיעבוד כנ"ל, דכ"ש לאשה, ואינה ככל מלוה שא"י להקדיש משום שאינה ברשותו שהרי כאן אינה מחוסרת גוביינא כ"כ כיון שאינו יכול לסלקו במעות. [ועי' מהרש"א שהק' לפ"ז ממתני', ותי' בזה שזה שותפות ע"ש. ובקר"א חולק עליו ופי' בדי' תוסי' דרך לאחר גביי' הוי דידי' ודלא כמש"כ התוהרא"ש].

**שם -** והריטב"א מת' בזה בע"א שיש כאן חזרה בגמ', שמתחילה אמר רבא שיש ראיה לדי' ר' אמי, אבל אחרי ד' ר' נחמן שהשיב לו דאעפ"כ הלכה כר"י הואיל ומסתבר טעמי' משום שבח בית אבי' (דאינו אלא שיעבוד בעלמא), שוב חזר בו רבא וסבר דשייך בזה מפקיע מידי שיעבוד. ועי' בברכ"ש שם שמבאר הו"א דרבא, דדעת ר' יהודה דהדין עמה הוא משום דשייך לעצמה בעיקר הקנין לענין שיחזירנו לה כנ"ל, ובזה ל"ש דין מפקיע מידי שיעבוד, אבל למסקנא שאמר הטעם משום שבח בית אבי' שזה רק תקנה דרבנן, אי"ז כ"א זכות ושיעבוד וע"ז שייך שפיר מפקיע מידי שיעבוד. ועי"ע בזה להלן בסמוך בשם האו"ש.

**בד"ה הבעל מוציא - "פי' בקוני' דאפי' מתה היא מוציא הוא מיד הלקוחות וכו' ותימה הוא דכיון שהמכירה קיימת כ"ז שהאשה שותקת למה תוכל לבטל מכירתו במחאתה על חנם דמחיים אין לה בהם כלום".** ויעוין בערל"נ שכי' ליישב ש"י רש"י. ועי' בש"ר שנקטו דמש"כ רש"י מתה לרבנותא נקט, שהרי כל כוחו לבטל הוא רק

## הערות ומראה מקומות פרק אלמנה לכ"ג

משום שהוא בא מכח טענתה, ואם במותה אפשר לבא בטענה זו כ"ש בחיי, אבל מש"כ בתחילת דבריו שהאשה יכולה למחות אחרי מיתתו זה דוקא. וע"ש שהק' בזה דממנ"פ עד כמה שמקחו בטל מ"ש הוא ממנה.

[ובש"ר פי' ד' הגמ' כפשוטו דשניהם מכרו ביחד, ולעולם מכירת הבעל לבד ל"מ שהרי אינו שלו דהדין עמה, ומכירת האשה לבד ג"כ ל"מ משום שיכולה לו' נחת רוח עשיתי לבעלי ע"ש.]

### דף ס"ז ע"א

**אר"י הכניסה לו שני כלים וכו' -** מבואר בגמ' שיש לאשה זכות לקנות החפץ בדמי ע"י דין שבח בית אבי, אע"ג דשבח היוקר שלו (אפי' לר"י דס"ל הדין עמה כדמבואר במתני' שאם הותירו הותירו לו). ועי' או"ש פ"ה הל' עבדים ה"ט' שהק' שהרמב"ם פסק כר"י דהדין עמה ופסק כברייתא דעבדי מלוג יוצאים בשו"ע לאיש, ומת' שם דלמסקנא אחרי ד' ר"י הנ"ל בשני כלים מבואר דגם לר"י נצ"ב חשיב כדידי, ודין שבח בית אבי אינו אלא זכות ותקנ"ח, ולכן שפיר יוצאים בשו"ע לאיש גם לר"י. וכע"ז הבאנו למעלה בשם האחרונים ביישוב ד' הרמב"ם. וע"ע בקר"א ובפוסקים באו"ח סי' רמ"ו סעי' ד' ובבהגר"א שם.

**שם -** והנה למעלה ביארנו דגם לפ"ד הגמ' בתנ"י כותי דר"א, ע"כ חשיב נצ"ב כדידי ע"י קבלת אחריות גם לר"י (דאלי"כ אינה אוכלת בתרומה), אלא דהו"א דזכות שלה היא מעיקר הדין וזה שיו"ר בבעלות קבלת האחריות, ומה"ט ס"ד דל"ש בזה מפקיע מידי שיעבוד. וא"כ לכאורה גם לפי הו"א זו שבח היוקר שלו, שהרי בב"מ שם מבואר דע"י קבלת אחריות חשיב כשלו לענין ריבית ולענין בכורה, וע"ע בזה בקצוה"ח רסי' ש"י שכי' דמה"ט שבח גזילת מטלטלין של גזלן משום שזה ברשותו להתחייב באונסין כדי הגמ' הידועים בסנהדרין.

ולפ"ז א"ש ד' האו"ש הנ"ל שהביא רא"י ממה שהשבח שלו, ואעפ"כ חייב למכור לה חפצים אלו משום שבח בית אבי, וע"כ דאין דין שבח בית אבי מעיקר הדין ואינו הגבלה בבעלותו דא"כ מדוע יש לו שבח, אלא ע"כ זה תקנ"ח בלעמא שעשו לה, וזה רק בגדר שיעבוד שמחוסר גוביינא.

**רש"י ד"ה והניחה מעוברת -** "אע"פ שיש לה בנים הימנו והיא אוכלת בתרומה לא יאכלו עצ"ב בתרומה". מש"כ דמיירי דיש לה בנים אחרים, כ"מ בברייתא להלן בגמ' בסוף העמוד גבי הניח בנים והניחה מעוברת, והרא"ש גרס כן במתני'. ומש"כ לא יאכלו עצ"ב, יש לדייק דעבדי מלוג אכלי, וג"ז מוכח להלן שם בברייתא. ועי' מש"כ לעי' דף ס"ו ע"א בשם הרש"ש דמכאן רא"י דעבדי מלוג אוכלים בשביל האשה עצמה ולא רק משום קניני קנין דבעל ע"ש. וע"ע בזה בסוגיות הבאים בענין אכילת האשה מדין כהנת ובענין זרע מאכיל.

**בא"ד -** "לפי שהן של יורשים ויש לעובר בהן חלק ואין לעובר כח להאכיל בתרומה". מבואר כאן דעבד של שותפות זר וכהן אינו אוכל בתרומה. והנה בגיטין דף מ"ב ע"ב הסתפקו בגמ' שם בדין מעוכב ג"ש אם אוכל בתרומה, ופרש"י שם (וכ"כ התוס') דמיירי בח"ע חב"ח. ובמהרש"ל שם הק' דכה"ג בלא"ה אסור לו לאכול מצד חלק החירות דהו"ל חציו זר. ועי' רש"ש שם שדן בזה אם חצי זרות פוסל, והביא רא"י מסוגיין דשותפות זר פוסל. ועוד הביא שם ד' הרמב"ם פ"ז תרומות הל' י"ז שכי' להדיא דעבד של שותפות עם אדון שאינו אוכל בתרומה הר"ז לא יאכל, וע"ש בנו"כ שמקורו בירושלמי ובספרי.

[ועי' רש"ש שם שדחה רא"י הנ"ל מסוגיין, שהרי יתכן דעובר פוסל רק לחומרה משום ברירה דשמה יפול עבד זה בגורלו של עובר זה בחלוקה ויתברר למפרע שהוא שלו, וצ"ב דא"י משמעות הלשון "חלקו של עובר". אמנם כע"ז כ' ברש"י כאן בד"ה עצ"ב "ולא ידענן הי מתרמי לחלקו", ולהלן נבאר בזה.]



## הערות ומראה מקומות פרק אלמנה לכ"ג

**שם -** ועיי' אב"מ תשוי י"ז שהביא קו' הרש"ש ומהרש"ל הנ"ל, וכ' שם לתרץ דכאן אין חסרון במה שחציו לעצמו, דהו"ל כקנינו שקנה קנין שאוכל ג"כ בתרומה, וצ"ל"ע בזה. והנה לעיי' שם הבאנו קו' האב"נ דאיך עבדי אשה חללה אוכלים מדין קנינו של בעל דקנה קנין, והרי לא גרע ד"ז משותפות החללה עצמה שהיא כזרה. וכתבנו ליישב בזה עפ"ד השע"ח גיטין סי' נ"ג דח"ע חב"ח הוא כולו עבד וכולו ב"ח ולכן אע"פ שהוא גם של זר וגם עבד כהן שפיר אוכל בתרומה, מפני שזרות אינו פסול כ"א העדר קדושת כהונה. וצ"ל דמ"מ עבד שותפין אינו אוכל משום שנחשב רק חציו עבד כהן, ואכמ"ל.

**תוד"ה למאי נ"מ -** "אע"ג דע"כ דרשינן ההיא דרשא דילוד מאכיל דמה"ט אמרינן לקמן דבת ישראל לכהן והניחה מעוברת דלא מאכיל דהתם ל"ש טעמא דעובר במעי זרה זר הוא דאפילו זר מאכיל את אמו". עיי' רש"ש שכי' בשם הנמו"י דשפיר מהני טעם עובר במעי זרה זר גם לענין שאינו מאכיל את אמו, משום שזה דין דעובר בעודו במעי אמו אינו מתיחס אחר אביו ליחשב זרע מכהן, ומה"ט ל"ח כהן להאכיל את העבדים, וה"ה דמה"ט אינו מאכיל את אמו. וצ"ח שם לד' תויו"ט ורעק"א במשניות שעמדו בזה. וצ"ל"ע בדעת התוס' שלא חילקו בזה.

והנה ידועים ד' הרוקח הובא במג"א סי' שמ"ג סק"ב דאש"כ מעוברת מותרת להכנס לאהל המת, משום שיש מיעוט בני אהרן ולא בנות אהרן, ואי משום שמא יהא עובר זכר הלא יש רוב נקבות ונפילות כמ"ש בגמ' בסמוך. ועיי' קוב"ש ח"ב סי' מ"א שהק' שם דלמה אסור לטמא, והרי בסוגיין מבואר דעובר במעי זרה זר הוא. ועיי' שתי' בזה דכוונתם רק לענין לטמא כשיצא ממעי אמו (ובזה א"ש ג"כ שלכן לא התירו משום טומאה בלועה ע"ש). עוד כ' שם דד' הגמ' כאן הם רק למ"ד עובר ירך אמו וכד' הרש"ש הנ"ל. [ובחי' הגר"ח סטסיל כ' בשם הגר"י מכח קו' הנ"ל דלעולם אין העובר כזר ממש אלא דדינו כזר רק לענין אכילת תרומה וצ"ב].

**שם -** ועיי' באב"נ יו"ד סי' תמ"ג שכי' ג"כ כע"ד הרש"ש הנ"ל, והוכיח שם דמשפחת אם אינה קרוי משפחה רק אחרי צאתו מרחם אמו. והק' שם האב"נ דכאן האם אוכלת ע"י הבנים שנולדו כבר, וא"כ גם העובר צריך לאכול מחמת האם עצמה. וכ' שם ליישב בזה דכיון דאכילת האשה אינה מחמת עצמה ממש כ"א מחמת הבעל, כה"ג אין דינה מתפשט להעובר שטפל לה, ועיי' שפ"ל בזה כדרכו בקודש. ומבואר בדבריו דס"ל דאכילת האם מחמת בנים הוא רק בגלל בעלה אבל אינה כהנת בעצם, וצ"ל"ע בזה להלן בפירקין.

**בד"ה אוכלין -** "וקצת תימה דמסתמא מע"י עד שילוד הוא להעובר ולא להמשפחה". מבואר בדבריהם דגם למ"ד דאין העובר זוכה אבל כשילוד זוכה למפרע בנכסים. ועיי' בזה בנתיבות רסי' ק"י שכי' ג"כ דודאי השבח בזה הוא של העובר משום שחלק העובר מתלא תלוי וקאי, ואע"כ אינו פוסל כיון שיש עוד אחים. ובמשו"ב נתיבות שם הק' עליו מד' שמואל בגמ' כאן שכי' דאוכל בשביל כל המשפחה, ולהלן בתוס' מבואר דרק לר' ששת דס"ל המזכה לעובר קנה יש לחלק בין יש אחין לאין אחין, אבל לדידן דקיי"ל לא קנה אין לחלק ע"ש.

[ובמשו"ב שם הביא עוד שכי' הרשב"א בתשוי דאע"ג דלענין ירושה אין אחרים זוכין בנכסיו, מ"מ לענין להאכיל אינו יכול, ולא ביאר לנו טעמא דמילתא בחילוק זה. ובחלקת יואב חו"מ סי' י"א ביאר בזה דד' הקצות לשי' שכי' באב"מ סי' י"ז (הו"ד לעי' בר"פ) דאכילת תרומה תלוי בקנין איסור ע"ש].

ויל"פ כוונת הנתיבות עפ"ד הגר"ח פ"ח תרומות ה"ד ע"ד הרמב"ם שם דדוקא כשאין לו בנים אחרים אמרו שאינו אוכל בשביל המשפחה, ומבאר שם הטעם בזה דאע"ג דעובר אינו קונה היינו רק מצד הקנין אבל לעולם הוא יורש בנכסים ולכן זוכה בהם כשילוד, ומצד זה חשיב קנין כספו להאכיל בתרומה לולי שנתמעט מדרשא דילוד אינו מאכיל, ולכן גבי שאר המשפחה דין ירושה של העובר פוסל דעיי' פקע מהם דין ירושה, משא"כ

## הערות ומראה מקומות פרק אלמנה לכ"ג

כשיש אחים דלעולם חשיבי יורשים, ולכן הם זוכין בעבד עד שיוולד ומכח זה מאכילים ואין העובר פוסל. [וע"ש שמסתפק אם שאר משפחה זוכים בנכסים ואח"כ מוציאים מהם למפרע. ומבואר בדבריו דס"ל דאחין זוכים ממש עד שיוולד. וע"ע מש"כ שם לענין בכורה אם יש פ"ש בחלק העובר.]

וע"ע בקוב"ש ח"ב סי' י"ב שכו' בפשיטות שאינו זוכה למפרע כשיוולד, ותמה בזה ע"ד התוס' כאן. ומבאר שם ענין זה דבן יורש את אביו משום שקם תחתיו בחיים כידוע, ואילו קם המת עצמו בתחיי וכי לא יזכה בהנכסים בחזרה. וכדברים האלה כי גם בקובה"ע סוסי' מ', וכ' שם נ"מ בזה אם מת האב קודם שנקלט הזרע או קודם ארבעים יום שאינו אפילו עובר, וע"י בזה בתוס' חד מקמאי ובהג' היעב"ץ כאן. וע"ע באו"ש פ"א נחלות הי"ג.

**רש"י ד"ה עבדי צ"ב -** "שיש לו חלק בהן דאית לי זכיי ולא ידעין הי מתרמי לחלקו". וכע"ז כי הרש"ש בגיטין (הו"ד לע"י) דזה מטעם ברירה לחומרה. ע"י רשב"א שהק' ע"ז דלמ"ל שיבוא לחלקו תיפוק"ל שכבר היום יש לו חלק בכל הנכסים. ועוד הק' דבדאורייתא אין ברירה. ונר' לפרש כוונת רש"י עפ"ד רעק"א בעירובין מערכה ד' בד' רש"י שם דף י"ד ע"א דלמ"ד אין ברירה הדבר חל מספק שמא צד א' ראוי להיות מעיקרא, ולכן כ' רש"י כאן שהחשש הוא שמא יפול בחלקו. וע"י מש"כ בזה בד' רש"י בגיטין דף כ"ה ע"א ובע"ב שם ואכמ"ל.

[וצ"ל דרש"י ס"ל דמשום חלק העובר היום לא היה נפסל כיון שכולם שוים בשותפות ושאר אחים מאכילים, ואע"ג דשותפות זר פוסל כנ"ל, מ"מ יש לחלק עפ"ד הגר"ח הידועים פ"ב שכנים הי"א דקנין תפוסת הבית הוא קנין א' לכולם ביחד, ולכן אין קנינו של עובר פוסל כיון שאינו שלו בנפרד אלא ביחד עם שאר האחין וצ"ע.]

### דף ס"ז ע"ב

**רש"י ד"ה אין חוששין למיעוטא -** "דבתר רובא אזלינן ורובא יולדות או נקבות או מפילות". ידועים ד' השב שמעתתא ש"א פ"ח שהוכיח מכאן יסוד דל"א ס"ס במקום שאין הספק שקול, דאל"כ תק' איך כ' בגמ' דלר"מ דחייש למיעוטא אסורים בתרומה והלא ר"מ מודה לדין ס"ס, וע"כ משום דספק נפל אינו ספק השקול ולי"ח ס"ס כלל. ומביא שם עוד ד' הריב"ש שכו' דמ"מ הספיקות מצטרפים להיות רוב כה"ג כיון שזה ענין טבעי, שכן יסד מלכו של עולם לקיום המין שיהא מחצה זכרים ומחצה נקיבות אע"פ שלפעמים אינו מדויק.

**תוד"ה אין חוששין -** "הק' הר"ר שמואל ב"ר חיים הא כי הוי נמי נפל פסיל וכו' ואור"י דהכא יש להסתפק שמא כבר הוא נפל". בערל"נ הק' בזה דבב"ב שם השני זוכה, ול"א שזה ספק שמא כבר הוא נפל, וע"כ משום דלא חיישינן למיתה, וא"כ למה חוששין לענין תרומה. וע"י קצוה"ח רסי' רע"ו שמבאר מחלו' ר"י ור"ל לע"י ר"פ החולץ דפליגי אם חוששין בעובר שנפל שהיה ראוי לכך מתחילה, ומבאר שם דפליגי אם הולכים אחר חזקה הבא מכח רוב דכיון דרוב אין נופלים אמרי' השתא הוא דנפל, וקיי"ל כר"ל דס"ל כן. ובזה מבאר שם ד' הגמ' בב"ב שם דמה"ט השני קנה משום דאמרי' השתא הוא דנפל, משא"כ בסוגיין גבי תרומה דמיירי לענין דנחשב מיעוט, ובודאי שיש בעולם מקרים שמתחילה היה ראוי ליפול, ושפיר מצטרף ד"ז עם מחצה נקיבות.

**בא"ד -** "ויש לחלק". ע"י תוהרא"ש שמבאר עוד בזה דלענין איסורא שייך לחוש למיעוטא לחומרא, משא"כ לענין ממונא שהחומרא לענין זה הוא קולא לענין השני. ומכאן סמך לד' האב"מ (הו"ד לע"י בר"פ) דמש"כ תוס' שם דתרומה תלוי בקנין הגוף היינו קנין איסור, דאל"כ נימא כאן דכיון דלענין ממון לא חיישינן למיעוטא א"כ הו"ל קנין כספו דנולדים ואכלי, ולהנ"ל א"ש שאין הדבר תלוי בקנין הממון אלא בקנין האיסור וצ"ע. [שוב העיר אברך א' דיל"פ ד' התוהרא"ש בע"א דזה רק חשש דרבנן, ולא רצו להפסיד ממונו שמגיע לו מן הדין.]

## הערות ומראה מקומות פרק אלמנה לכ"ג

**רש"י ד"ה לימא דר"נ תנאי -** "ול"ל דר"נ ואינן רשאין לחלוק עד שיגדילו". בערל"נ מדייק מד' רש"י דגם לשי' שמואל שהגדילו יכולים למחות יש תקנתא באפטרפוס, ואע"ג דחלוקה מהני רק לפירות בלבד כמש"כ רש"י בד"ה הגדילו. [עוד כ' שם דמכאן ראי' דלא כדי' התוס' הנ"ל בר"פ שכי' דקנין פירות לבד ל"מ לתרומה. ויל"ע בזה שהרי יל"פ בכוונת רש"י להתועלת הוא לענין הפירות בלבד, אבל לעולם החלוקה היא לגמרי וצ"ע].

**לא עדיף מהאי דקאי -** והק' הרשב"א דאיך אתי תקנתא דרבנן דתקנת בנות ומהני לענין דין דאורייתא דאכילת עבדים בתרומה, ותי' דאתי כר"ח דס"ל לק' דף פ"ט ע"א דחכמים עוקרים דבר מה"ת ומפקינן תרומה לחולין. ועי' קר"א שכי' בשם הירושלמי דאתי כמ"ד תרומה בזה"ז דרבנן. ועוד תי' שם דהפקר ב"ד הפקר, ויל"ע בזה אם שייך הפקר ב"ד בקנין איסור, שהרי דיני תרומה תלוי בקנין איסור כדי' האב"מ הנ"ל.

וע"ש עוד בקר"א שהביא ד' הרמב"ם סופ"ט תרומות שכי' שאם קנה ישראל פרה מכהן במעות הר"ז לא יאכילנו כרשיני תרומה, כיון דמן התורה מעות קונות אע"פ שמדרבנן אינו קונה. וכי' ע"ז בקר"א דאין ראי' מדבריו דתקנה דרבנן אינו פועל בדאורייתא שהרי לא בטלו קנין מעות לגמרי אלא תקנו שיוכל לבטל אם רוצה. וע"ע באו"ש שכי' טעם אחר לדחות בזה עפ"ד המל"מ בשם הר"ש (הו"ד לעי' דף ס"ו ע"ב) דאיסור להאכיל תרומה לבהמת ישראל הוא רק מדרבנן ולכך מהני קנין דרבנן (ולפ"ד התוס' לעי' שם זה איסור דאורייתא). ובאב"נ חו"מ סי' ל"ה כי' בזה דכיון שקונה ממנו אח"כ במשיכה שוב קונה המעות למפרע. אמנם המחנ"א בהלי' קנין מעות סוס"י י"א והאב"מ סי' כ"ח ס"ק ל"ג נשארו בראייתם מד' הרמב"ם, וכי' האב"מ שם ליישב סוגיא דידן שהרמב"ם כ"כ לשי' דס"ל דספק דאורייתא לחומרא מדרבנן ולכן מהני תקנה דרבנן להאכיל מספק.

**תוד"ה קנין כספו -** "אור"ת דאסמכתא בעלמא היא וכו' ודייק ר"ת מדקתני התם וכו' משמע הא כולן לפני הבעל אוכלת". עי' רש"י שם שדחה דיוק זה שכי' משום דאילו הגיע זמן אצל הבעל עכ"פ אוכלת תחתיו, אבל לעולם אינה אוכלת תחת היבם משום דקנין דאחיו הוא. וע"ע בתו"י שכי' לדחות דהתם מיירי בתרומה דרבנן. ובקר"א תי' בזה באו"א דמתני' דהתם למ"ד זיקה דאורייתא או בשעשה מאמר למ"ד מאמר קונה מדאורייתא. והנה אחרונים מק' בדעת ר"ת איך נחשב זיקת יבום קנין כספו למ"ד אין זיקה. ועי' קובה"ע סי' מ"ז אות ח' ובהוספות שם שכי' דדין קנין כספו הוא דין קנין ולא דין אישות, ולכן אינו תלוי במחלו' יש זיקה שזה לענין דיני נשואין. וכ"כ באוסף חידו"ת סי' י"א ובמשנת ר"א סי' כ"ו. ולפ"ז אזלא תי' הקר"א הנ"ל. וע"ע בסמוך.

**בא"ד -** "ועוד דתני' בתוספתא ולא היבמה עד שתיבעל משמע דלמשנה ראשונה אוכלת ובירושלמי דפרק אע"פ הגיע זמן ולא נישאו או שמתו בעליהן אוכלות משלו ואוכלות בתרומה". עי' ערל"נ שכי' לדחות הראי' מד' הירושלמי והתוספתא די"ל דס"ל דמקור דין אכילת תרומה באשת כהן הוא מדרשת הספרי (הובא בתוס' בסמוך) מקרא ד'וכל טהור בביתך יאכל', וס"ל דגם שומר"י נקרא בביתך (ע"ש שביאר ד"ז), משא"כ גמ' דידן שדרשו קרא ד'קנין כספו' לכן כי' טעמא אחרינא ד'והא קנין אחיו הוא'. והתוס' שהביאו ראי' מתוספתא וירושלמי אזלו לשי' שכי' בסמוך דדרשא זו אסמכתא בעלמא היא, ואילו רש"י לשי' הביא פסוק זה בקידושין דף י' ע"ב (הובא לעי' בר"פ). ובסמוך נבאר דצריך שני הדרשות.

**שם -** והנה מדבריהם בסמוך מבואר דשומר"י אוכלת מדאורייתא לר"ת משום שנחשבת "קנין כספו" דיבם, ומש"כ בגמ' טעמא ד'קנין אחיו הוא' היינו לענין תקנה דרבנן שלא תקנו שיאכל משום זה. וע"ע בתוס' בכתובות שם שהק' על שי' ר"ת שאם שומר"י הוא קנין כספו דיבם, א"כ למ"ל דרשת הגמ' כאן דיבם פוסל מקרא ד'ושבה אל בית אביה פרט לשומר"י, תיפוק"ל שהיא קנין דיבם ולכך אינה חוזרת לבית אבי.

## הערות ומראה מקומות פרק אלמנה לכ"ג

אמנם יעוין בריטב"א שכי' כע"ד ר"ת, והוסיף בזה דכוונת הגמ' "קנין דאחיו הוא" היינו דמה"ט אינה אוכלת משום יבם עצמו, אבל עדיין שומר"י אוכלת משום הבעל שמת. וע"ע בקובה"ע שם בסי' מ"ז שכי' כע"ז בשם הראשונים בכתובות דיבמה אוכלת מדאורייתא מפני קנין המת. וכי' שם לבאר בזה בפשיטות מש"כ לדייק במתני' שם דדוקא באוכלת תחת הבעל אוכלת תחת היבם, שהרי ההיתר הוא מחמת קנין הבעל בלבד (ובתוס' מבואר סברא אחרת דכיון שהתחילה לאכול שוב אינה מפסקת ע"ש).

ובאוסף חידו"ת ומשנת ר"א שם מבאר באו"א עפ"ד ר"ת עצמו בסי' הישר (הובא גם בשטמ"ק בכתובות שם) דיבמה אוכלת מדאורייתא מכח דרשת הספרי הנ"ל "כל טהור בביתך", וס"ל שזה שייך גם מן האירוסין ולא רק מן הנשואין. ולפ"ז מבאר שם ר' אהרן זצוק"ל דאי משום "קנין כספו" כבר פקע קנינו במיתתו כלשון רש"י שם, אבל מדין "כל טהור בביתך" שפיר אוכלת כיון שכבר חל בה דין כהנת ובמקום יבם לא פקע ד"ז במיתת הבעל, ובזה א"ש כוונת הריטב"א במש"כ שאוכלת מחמת המת.

[ולפי מהלך זה מבואר יותר דד"ז אינו תלוי בדיני זיקה כיון שאין ענין קנין כספו דיבם. ולפ"ז מובן ג"כ ד' הגמ' כאן שהצריכו דרשא מיוחדת למעוטי שומר"י ד"אינה שבה אל בית אביה", שהרי להנ"ל אי"ז משום קנין היבם כלל. וע"ש באוסף חידו"ת שמבאר גדר מיעוט זה בשומר"י, דכל חזרת בת כהן לבית אביה הוא דין חזרה, ולכן כיון דאגידא לבעל ע"י יבם אינה שבה לבית אביה. וע"ש שכי' חידוש דין לפ"ז, דב"כ לכהן אוכלת.]

**שם -** וע"ש עוד בריטב"א שכי' בדעת רש"י דמדאורייתא אין שומר"י אוכלת כלל אפי' הגיע זמנה לכונוס בחי בעלה כל זמן שלא הכניסה לחופה, ומבואר מדבריו דאילו יבמה מן הנשואין אוכלת בתרומה מדאורייתא. ובקר"א הביא דבריו שם ותמה עליו.

וע"ע באוסף חידו"ת שם שכי' לבאר גם בזה ע"ד הנ"ל דיש דין להאכיל אשת כהן בתרומה מדין "כל טהור בביתך" (וכ"כ רש"י עצמו בקידושין כנ"ל), אלא שרש"י למד דרשא זו דוקא מן הנשואין כמש"כ בספרי שם, ולכן ס"ל דמן הנשואין אוכלת גם מיבם מדאורייתא. והביאור בזה כמו שהסברנו בשי' הריטב"א בדעת ר"ת, אלא דר"ת ס"ל ד"ז אפי' מן האירוסין כדבריו הנ"ל בסי' הישר.

הרי לנו ב' מקורות (לדעת רש"י) לאכילת אש"כ בתרומה: א' - מדין "קנין כספו", וב' - "מדין כל טהור בביתך" שזה דוקא מן הנשואין. ונ"מ לענין יבמה כנ"ל. ועוד נ"מ בעבדי אשה שקנו עבדים לדעת החינוך דס"ל דעבדי עבדי עבדים אוכלים, דלהנ"ל עבדי אשה שקנו עבדים אינו כקנין שלישי כיון שהיא אוכלת מכח עצמה. [וכע"ז ביארנו לעי' ר"פ בשם אחרונים.]

וע"ע בזכר יצחק סי' ל"א שכי' כע"ז, וכי' שם עוד ליישב ד' הרמב"ם פ"ז תרומות ה"כ לענין שניות שהדין הוא שהאשה אוכלת ולא עבדי. ומבאר שם דכיון דחייב להוציאה משום איסור, אע"פ שזה איסור דרבנן אמרי' דחסר בשם קנין כספו (וכע"ז איתא ברש"י בגיטין דף מ"ב ע"ב גבי ח"ע וחב"ח) ולכן אין עבדי אוכלין, דהיא עצמה אוכלת מדין "כל טהור בביתך" אבל מצד דין זה אין מאכילים עבדים. וע"ש שהעיר דלפי הנ"ל ביישוב ד' החינוך צ"ל דגם מצד כל טהור בביתך עבדים אוכלים וצל"ע.

**בא"ד -** "וה"ט דמשנה ראשונה דאינה אוכלת וכו' ומשום סימפון נמי איכא למיחש שמא יש סמפון ולא היתה אשתו מעולם". כוונתם מבואר דע"י מום לא היתה אשת המת מעולם. ועי' תוס' לעי' דף נ"ו ע"א שכי' "דלא חיישינן לסימפון כ"א היכא שיכול הדבר להתברר", ע"ש מש"כ בדבריהם וצ"ע מדבריהם כאן. וע"ע בתו"י לעי' דף ב' ע"ב גבי איילונית שכי' ג"כ כע"ז.

**תוד"ה אי בת כהן -** "מתוך הלשון משמע דמקרא דמכי תהיה לאיש זר נפקא כדפי בקוני ומיהו לקי מפיך ליי מושבה אל בית אביה מכלל דמעיקרא לא אכלה וכי תהיה לאיש זר מוקמינן לנבעלה לפסול לה פסלה". עיי' ערלי"נ שכי די"ל בזה דמקרא ד"ושבה" יש למעט רק נשואה שיצאה מבית אבי ועכשיו שבה. וכעיי"ז ביארנו לעי' דף נ"ו עיי"ב דפסול ב"כ שנשאת לישראל הוא משום שיצאה מרשות אבי המאכלת תרומה לרשות אינה מאכלת. ועיי"ע בערלי"נ שהביא ד' הטור סי' של"א שכי דעובר פוסל ב"כ לישראל אבל לא ב"כ לכהן, והקי' שם דאין לחלק. ולהנ"ל איש דקרא מיירי בחזרה לרשות אב שיצאה ממנו בקידושי' לזר, ובב"כ לכהן ל"ש ד"ז. ועיי"ע להלן בזה.

**בד"ה קניי ליי -** "לאו דוקא אלא כלומר זקוקה לו דביאת בן תשע לא הוי אלא כמאמר בעלמא ובפרק קמא דקדושין (דף יט.) ממעטין ליה דלא קניא מקרא דאשת איש פרט לאשת קטן". התוס' אזלי כאן לשיטתייהו שכי בכ"מ דביאת בן ט' אינה קונה מדאורייתא אפילו ביבמה, וכבר הבאנו כ"פ ד' הרמב"ן להלן דף צ"ו ע"א שמסתפק שם בדעת רש"י בזה אם יש קנין ליבם קטן מדאורייתא.

ועיי' ריטב"א שכי בזה עפ"ד ר"ת הנ"ל דשומר"י אוכלת מדאורייתא (וזה לשי' שכי"כ למעלה בסמוך), ולכן הו"א דמה"ט היכא שבא עליה ב"ט אוכלת אפי' מדרבנן, משום דרבנן עשוה כקנין והם אמרו והם אמרו. וכעיי"ז כ' הקר"א, אלא שחוקר שם בדעת ר"ת בשומר"י קטן, די"ל דכיון שאינו יכול לקנותה לא חשיב קנין כספו כה"ג (ועיי"ש שכי דהריטב"א פשיטא ליי שזה קנין כספו).

ובהג' הגר"א יפהן זצ"ל העיר בזה דד"ז תלוי בטעמו של ר"ת, וכבר ביארנו דמד' התוס' כאן ובכתובות מבואר דלד' ר"ת אוכלת מכח היבם, ובזה שפיר י"ל שאם א"י לקנותה אין זיקתו קנין להאכיל (אע"ג דודאי יש זיקה וצריכה חליצה, ועיי"ש שהביא ד' הקר"א בסוגיא דזיקה דל"ש זיקה ככנוסה ביבם קטן), ואילו הריטב"א עצמו כ' דשומר"י אוכלת מחמת המת, ובזה י"ל דגם בקטן כיון דעדיין זקוקה שפיר אוכלת מחמת המת, וא"ש ד' הריטב"א לשי' וצל"ע. [ולמעלה הבאנו ד' האוסף חידושי' בשי' הריטב"א דכשמת בעלה צריך דין חזרה לבית אבי ולכך כ"ז שזקוקה ליבם מחמתו אגידא ביי ואינה חוזרת לבית אבי, ולפ"ז י"ל כנ"ל וצל"ע].

**בד"ה רישא -** "ונקומי אחזקה קמייתא דהוה פחות מב"ט ונוקי איתתא בחזקת כשרות וכו' וי"ל דהכא כגון דהשתא דאתי קמן הוי ודאי ב"ט אע"פ שהיה ספק כשבא עליה וכו' אלא אזלינן בתר השתא שהוא ודאי ב"ט דחזקה קמייתא איתרע". עיי' שייש ש"ג פ"ט שהביא בשם המהרי"ט סי' י"א שמבאר ד' התוס' כאן דחזקת ב"ט הוא חזקה העומדת להשתנות וכה"ג ל"א חזקה דמעיקרא. ומשי"כ התוס' הטעם משום דהשתא הוא ב"ט ולכך אזלינן בתר חזקה דהשתא כיון דחזקה קמייתא איתרע, היינו רק משום שיש כאן ג"כ חזקת כשרות.

ועיי"ש בפרקים הבאים שכי דאין חזקה דהשתא, וכ' שם בשם אחיו ר' יהודה (בעל קונה"ס ותרומה"כ) בביאור ד' התוס' כאן דלענין תרומה מחמירים והולכים אחר שעת מציאתן ע"ש. ועיי"ש עוד שהביא בשם הטי"ז יו"ד סי' שצ"ז שכי כעיי"ד המהרי"ט הנ"ל לענין אבילות כשמסופק מתי מת לו המת, דמוקמינן אחזקה דהשתא ול"א חזקת חיים כיון שכל החיים עומדים למות.

מנה"מ אר"י א"ר א"ק ובת איש כהן וכו' - ברשב"א הק' דלמ"ל קרא לפסול נבעלת לפסול לה והרי היא אסורה כבר מדין זונה. ובקו' זו נאמרו בד' רבותינו כמה מהלכים :

א' - התוס' לעי' דף מ"ד ע"ב בד"ה ה"נ כ' דאין זונה כ"א מאיסורי כרת וכיוצ"ב, והרי בברייתא כאן מדובר בנבעלת לחייבי לאוין ועשה ושפיר צריך קרא לפסול אותם לכהונה. ומד' הרשב"א שהק' ולא תי' כן, מבואר דס"ל דגם בחיילוי' הו"ל זונה. ובריטב"א בע"ב הק' ג"כ קו' זו, ומבואר דדעתו כדעת הרשב"א. וכבר ביארנו לעי' דף ס"א דכ"ה דעת רש"י שם ודעת הרמב"ם רפ"ח אי"ב שיש זונה גם מחי"ל. ונבאר עוד בזה להלן.

ב' - הרשב"א והריטב"א מתרצים בזה דסוגיין שמחפש מקור לפסול נבעלת לפסול לה, אזלא כשי' ר"א בברייתא דאיזה זונה לעיל דף ס"א ע"ב, דדין זונה הוא דוקא מאש"א ולא משאר עריות. אמנם אי"ז מספיק בד' הרמב"ם פ"ו תרומות ה"ז שהביא דין זה דנבעלת לפסול לה נפסלת מלאכול בתרומה מקרא דכי תהי' לאיש זר, ולהנ"ל להלכה דקי"ל כרבנן שכל נבעלת לפסול לה הוי זונה (וכ"פ הרמב"ם בר"פ מהל' אי"ב) ל"צ קרא.

ג' - עוד כ' הרשב"א בזה דסוגיין אי"ש כמ"ד אין זונה באונס (לשון א' דרבה לעיל דף נ"ו ע"ב), ועי' דנו בגמ' כאן מנה"מ לפסול אשה שנאנסה לפסול לה. וג"ז לא מספיק בד' הרמב"ם הנ"ל שהרי הוא פסק בפ"ח ה"ו דאפי' נאנסה חשיב זונה, ואעפ"כ הביא הפסוק בהל' תרומות כנ"ל.

[והנה הריטב"א לא תי' כהרשב"א בזה. ועי' בהג' הגר"א יפהן שמבאר בזה שד' הריטב"א לשי' שכי' לעיל שם (הו"ד לעי' שם) דספק הגמ' שם באש"כ שנאנסה הוא באש"א בלבד, אבל בשאר איסורי ביאה פשיטא דנעשה זונה גם באונס (עי' שהבאנו דכ"מ במל"מ שם, וביארנו שכי"מ בד' רש"י ותוס' שם). והרשב"א לשי' שכי' לעיל דף נ"ט ע"ב (בד' רב שם בבעולה לכ"ג) דהו"ל לגמ' שם לאוקמי' בבא עליה באונס דאין איסור משום זונה ע"ש].

ג' - בערל"נ מת' עפ"ד התוס' לעי' שם דף מ"ד שכי' דפסול תרומה דזונה למד ג"כ מקרא ד'כי תהי' לאיש זר' ודלא כד' הר"י בתוס' שם שלמד זונה מחללה. וכ"כ הרמב"ם עצמו פ"ו תרומות דאיסור תרומה בזונה וחללה למד מ'כי תהי' לאיש זר' כנ"ל, והרשב"א שהק' עליו ס"ל כד' הר"י הנ"ל בתוס' שם. ועדיין צ"ע בסוגיין, שהרי בע"ב כ' הגמ' "אשכחן תרומה לכהונה מנלן", ולהנ"ל ל"צ מקור לאיסור כהונה כ"א לתרומה. וכמו"כ יש להעיר בד' ריטב"א שהביא קו' זו על ד' הגמ' בע"ב הנ"ל דמבואר שם דצריך קרא גם לענין כהונה.

ויעוין במ"מ שם רפ"ח ובביאור הגר"א סי' ו' סקכ"ט שכי' בביאור שי' הרמב"ם דקרא ד'כי תהי' לאיש זר' מגלה על גדרי זונה האמורה בתורה, דכל שנבעלה לפסול לה עשאה זונה, וכ"כ בקר"א כאן. ועי' במשנת ר' אהרן סי' י"א שמבאר בזה חילוק הנ"ל דשאר פסולין נעשים זונה אפילו באונס משא"כ אש"א, ולהנ"ל אי"ש דדוקא בשאר פסולים נאסרת אפילו באונס מדין "כי תהי' לאיש זר" אבל באש"א אינו זר מעיקרא. עוד כ' שם דגדר דין זר מעיקרא היינו שזה סימן שהפסול הוא בהבועל כשאר אי"ב משא"כ במחזיר גרושתו דאינו זר מעיקרא (כמש"כ בגמ' בסמוך) שאין הגברא פסול.

וכע"ז כ' בקובה"ע סי' מ"ד אות ט' ובסי' מ"ה אות ח' ביישוב שי' הרמב"ם הנ"ל דיש זונה מחי"ל אע"ג דאין לוקין על חי"ל אא"כ קידש, ולהנ"ל אי"ש שיש שם זונה מדין "כי תהי' לאיש זר" אע"פ שאינה נאסרת ואינו מעשה איסור. ועי' שכי' גדר הדבר שהפסול שלו פוסלתה. ועי' בסמוך.

## הערות ומראה מקומות פרק אלמנה לכ"ג

[ובזה כי שם ליישב ג"כ די הרמב"ם שם ה"ג שכי דיבמה לשוק נעשה זונה לכהונה אע"פ שאינה נאסרת לבעלה. ועיי' שעה"מ שם ובאב"מ סי' ו' סק"ג שהק' דאינו זר מעיקרא, ותי' שם עפ"ד הרשב"א הנ"ל שכי דסוגיין דלא כהלכתא דל"צ קרא ד"כי תהי' לאיש זר" לאסור לכהונה כ"א לתרומה, ולכן ל"צ זר מעיקרא לענין כהונה ולכן גם יבמה לשוק נפסלת. אמנם בערל"י הק' עיי' דא"כ לא היה לו להרמב"ם לפוסלו מן התרומה שהרי בתרומה צריך קרא כמש"כ הרמב"ם עצמו בפ"ו תרומות כמו שהזכרנו.]

**שם -** עוד כי שם סי' מ"ד אות י' לדיק מהלך אחר בזה בד' התוס' לעיל דף ט"ו ע"ב בד"ה מה לאלמנה שכי דאע"ג דאין חללה כ"א מאיסורי כהונה היינו דוקא מסברא אבל מקרא ד"כי תהי' לאיש זר" ש"ד, הרי מדבריו דקרא ד"כי תהי' לאיש זר" מגלה על חללות. ועיי' שכי ליישב בזה די רש"י ר"פ הבע"י בד"ה ממזרת שכי"ביאת כשר מאי מגרעא לה", הרי כנ"ל דקרא ד"כי תהי' לאיש זר" כתוב שבוועל פסול פוסלתה ולא האיסור.

עוד מבאר שם עפ"י די רש"י לעי' דף נ"ז ע"א בד"ה הואיל (וכ"כ בר"פ הערל) דמבואר שם דס"ל דיש חלל מפצ"ד אע"פ שאינו מפסולי כהונה, ולהנ"ל אי"ש שיש חללות בנבעלת לפסול מקרא ד"כי תהי' לאיש זר". ועוד מבאר בזה די הרשב"א בר"פ הערל שהק' ע"ד רש"י שם הנ"ל דאין חללות כ"א פסולי כהונה, וכי בזה דכה"ג פסול משום זונה שהרי בפסולי קהל ל"צ זר מעיקרא, עיי' וצ"ב. ולהנ"ל בשם משנת ר"א סי' י"א אי"ש דענין זר מעיקרא הוא רק סימן שהפסול הוא בגברא כנ"ל.

[אלא דיל"ע בזה שהרי הרשב"א עצמו לא למד איסור כהונה מקרא ד"כי תהי' לאיש זר" כנ"ל. ועוד צ"ע בש"י רש"י דס"ל דיש זונה בחי"ל וא"כ למ"ל קרא ד"כי תהי' לאיש זר" לגלות שיש גם חללות.]

ועיי' מש"כ לעי' דף נ"ז ע"א דיש בי' עניני פסול חללות: א' - דין זרות, וב' - דין פסול, ונ"מ בזה אם היא אוכלת כשנשאת לכהן אח"כ. וכ"כ בס' משנת ר"א סי' כ"ג. ועיי' מש"כ לעי' דף ס"א ע"ב בשם הגר"ח בסטנסיל בסדר מועד בענין מע"ר לזרים, דדין זונה וחללה אינם פסול תרומה, ורק שנפסלים לתרומה מקרא ד"כי תהי' לאיש זר", וזה איסור חדש שהוא דוקא ע"י ביאה פסולה ע"ש. ודי הגר"ח מדויקים בד' הרמב"ם פ"ו תרומות הנ"ל שכי דחללה או זונה ע"י ביאת איסור נתמעט מקרא ד"כי תהי' לאיש זר".

**עוד שם -** עוד הק' בתוס' לעי' שם דף מ"ד ע"ב דאחרי פסול ד"כי תהי' לאיש זר" למ"ל איסור זונה בתורה. עיי' שכי דמ"מ יש כמה נ"מ בדבר: א' - ללקות תרתי, ב' - בעבד ועכו"ם הבא על ב"י דלא נעשית זונה בזה ע"ש, ג' - בגיורת ושפחה שלא נבעלו לפסול כמש"כ התוס' לעי' דף ס"א ע"א בד"ה אין זונה ע"ש. עוד כי שם דעת ר"י דאפי' ח"כ צריכים זר מעיקרא (וכ"כ לעי' דף ל"ה ע"א), ולפ"ז צריך קרא דזונה לאסור ח"כ דאינם זר מעיקרא. והנה דבריהם שם הם בהנחה דלוקים על איסור כי תהי' גם לענין כהונה כיון שזה גילוי מילתא בעלמא כמש"כ בגמ', וכ"מ בד' הרא"ש דף נ"ו ע"ב שהק' שם דאם אש"א הוא בכלל איש זר הו"ל להגמי' שם לוי' דלוקים גם משום זה (וכ"ה התוס' דף ל"ה ע"א ע"ש).

אמנם במלחמות שם מבואר דלא כזה (עי' מש"כ שם בזה), ויותר מבואר כן בפירושו עה"ת ויקרא פ"ט פסוק כ"ט שמביא שם שי' רש"י והרמב"ם הנ"ל דיש זונה מחי"ל, וכי שם דאין לוקין על חי"ל רק נפסלת ע"י לתרומה ולכהונה. ועיי' באב"מ סי' ו' סק"ב וג' שמבאר מחלוי' רמב"ם וראב"ד בזה אם לוקים על גילוי מילתא בעלמא, ובפרט כאן כמש"כ רש"י בד"ה גילוי מילתא דאיסור לכהונה הוא בכלל איסור תרומה ע"ש. [ולכאורה לפ"ד אחרונים הנ"ל בדעת הרמב"ם דקרא ד"כי תהי' לאיש זר" מגלה על איסור זונה ודאי לוקים ע"ז, וכמו"כ לפ"ד הקובע"ע הנ"ל דקרא מגלה על חללות.]

**רש"י ד"ה האי מיבעי לי -** "אבל הך דלאו זרה היא איצטריכא ובת כהן לאסרה". כ"מ בברייתא בכריתות דף ז' ע"א שכי' בת כהן שנשאת לישראל ואכלה תרומה משלמת קרן ואינה משלמת חומש, ופרש"י שם "דלא זרה שהרי לא נתחללה שאם ימות בעלה ותנשא לכהן אוכלת או אם זרע אין לה הדרא לתרומה". ועי' בערליי' שהק' דכ"ז רק בהו"א דגמ', אבל מסקנת הגמ' שם הוא דאינה אוכלת מכח קרא ד'וכל זר', הרי דהו"ל זרה וא"כ ק' למה אינה משלמת חומש. ות"י בזה עפ"ד הרשב"א הנ"ל דסוגיא דהכא אליבא דר"א, אבל לד' חכמים ל"צ קרא דכי תהי' לנבעלת לפסול משום שהיא זונה, ולפ"ז נשאת לישראל למד מכי תהי' ולא מוכל זר ע"ש.

וע"ש שכי' ליישב בזה ד' רש"י בחומש שכי' עה"פ ד'כי תהי' לאיש זר' ללוי או לישראל, ולא פ"י לענין נבעלת לפסול. אלא שהק' מד' רש"י מסוטה דף כ"ט ע"א שכי' שם דסוטה נאסרת מקרא דכי תהי', ולהנ"ל ל"צ לוי' כ"א מטעם זונה (וצל"ע בד' רש"י שם לד' משנת ר"א הנ"ל שאין איסור אש"א בכלל איש זר). וכ"ז דלא כמש"כ התוס' בע"א בד"ה דקניי' בהוי' שכי' דלמסקנא לא לומדים מכי תהי'. ועי' ריטב"א שם שכי' דקניי' בהוי' היינו קרא דכי תהי' אלמנה וכו' ושבה אל בית אבי' וכו' וכל זר לא יאכל בו, והיינו כד' הגמ' כאן.

**משכח"ל דקאכלה בשביל בנה -** הק' בערליי' דהו"ל לאוקמ' בפשיטות בב"י שנשאת לכהן שאוכלת תחת בעלה. ונר' לחזק הקו' עפ"י מה שביארנו כמה פעמים דאכילת אשת כהן תחת בעלה הוא מדין "קנין כספו", ולכן אפי' זרה אוכלת כל זמן שלא נפסלה מן התרומה, משא"כ אוכלת משום בנה שזה דין כהנת עד כדי כך שמאכילה גם את עבדי מלוג תרומה בלי קנין הבעל (ומזה הוכיחו שיש דין אכילת אשת כהן מצד עצמה חוץ מדין קנין כספו, ע"ע מש"כ לעי' דף ס"ז ע"ב שביארנו שזה מדין "כל טהור בביתך"), ועוד ביארנו למעלה בסמוך דדין נבעלת לפסול לה הוא פסול ולא רק דין זרות כשאר חללות, ומה"ט אפילו כשהיא קנין כספו דבעל אינה אוכלת, וא"כ ד' הערליי' הנ"ל צ"ב דהו"ל בגמ' דכה"ג אוכלת משום קנין כספו, ואעפ"כ פסלתה תורה מתרומה מחמת פסול נבעלת לפסול. ויש ליישב, ע"ע להלן בסמוך בזה.

**ומה כהנת דמקדושת נפשה קאכיל פסיל לה -** והק' ע"ז הגמ' והיא הנותנת כהנת דקדיש גופא פסיל לה וכו'. עי' מהרש"א שהק' דאפי' אם כ' תורה איסור כהונה בישראלית א"א ללמוד לכהנת ליפסל לכהונה, שהרי שאני לוי' וישראלית דלא אכלה אלא בשביל בנה, משא"כ כהנת דקדיש נפשה. ובק"ר הק' ע"ז דא"י' שייך לכאן דמייירי לענין כהונה. ועוד יש להעיר על גוף סברת הגמ' של היא הנותנת, שהרי כהנת שאוכלת אינו דין כהונה עצמית אלא נטפלים לאביהם, כמש"כ החזו"א אבהע"ז סי' קמ"ח לדף ל"ו קידושין (ע"ש שכי' דפנחס לא היה כהן עד שנמשח ולא אכל בתרומה, אבל אילו היה לאהרון הכהן בנות היו אוכלים אע"פ שלא נמשחו כיון שהם נטפלים לאביהם), וא"כ במאי עדיפא כהנת מאוכלת מחמת בנה שהוא ג"כ דין אכילה עצמית.

ונר' פשוט דסברת "והיא הנותנת" היינו שיש לכהנת דין קדושת כהונה בגופא, אע"פ שזה דין מצד טפילת לאבי' כנ"ל (ודין זה אינו לענין תרומה בלבד ע"ש בחזו"א), משא"כ אוכלת בשביל בנה שאינו אלא דין אכילה של אשת כהן בתרומה, ואפי' אם אינו מדין קנין כספו אלא מקרא ד'כל טהור בביתך' כנ"ל, אבל א"י' קדושת כהונה בגופה כ"א דין באכילת תרומה, ולכן לענין סברת "והיא הנותנת" נבעלת לפסול יש סברא לומר דקדושה בגופא נפסלת יותר ע"י הפסול וזה פשוט. [וע"ע במהרש"א להלן בגמ' שכי' דלענין דברים אחרים (כגון זרע כשר) בודאי מי שקדושה בגופא חמור טפי ליפסל, ורק לענין ביאת פסול אמרו והיא הנותנת וע"ש מש"כ].



## הערות ומראה מקומות פרק אלמנה לכ"ג

**שם -** ובזה נחזור לקוי הערלי"נ הנ"ל (דהו"ל לגמי למנקט בת ישראל שנשאת לכהן ולא באוכלת מחמת בנה), ונר ליישב בזה עפ"י הנ"ל, דגם הו"א דגמי ללמוד פסול כהונה ללויה וישראלית לא חשבו ללמוד לאוכלת מדין קנין כספו, דבזה פשיטא להגמי פירכא דהיא הנותנת כיון שאין האכילה דין עצמית כלל כנ"ל, והו"א דגמי היה רק באוכלת מחמת בנה שאוכלת מדין כהנת, וע"ז תי' דג"ז אע"ג דזה דין אכילת כהנת אבל אי"ז קדושת כהונה בגופא כמו בכהנת שטפלה בעצמה לאב"י כנ"ל.

**רש"י ד"ה אי הכי -** "וה"ה דהומ"ל דחיי"כ לא ליפסלי". וכי בדיבור הבא בתי' הגמי דחיי"כ באמת למדים מקרא דאלמנה גרושה כעבד ועכו"ם. והתוס' חולקים בכ"ז וס"ל דחיי"כ הם בכלל "איש זר" מכח סברת השתא ממזר הוי מיפסל בביאתו מיבעי ע"ש. ויעוין ברמב"ן שכי' כע"ד רש"י בזה, אלא שכי' דהו"א זה הוא רק גזה"כ דנבעלת לפסול נפסלת רק בדאית בה הוי', וקמ"ל קרא גבי עבד ועכו"ם דא"צ שיהא בה הוי'. ולפ"ז למסקנא חיי"כ ועבד ועכו"ם הם בכלל איסור ד'כי תהי' לאיש זר" ולוקים ע"ז.

והנה בתוס' לעי' דף מ"ד ע"ב בד"ה ה"נ מבואר דאין מלקות בנבעלת לעבד ועכו"ם (הו"ד לעי' בע"א), משום שעבד ועכו"ם נתרבו רק מצד דרשא דאלמנה וגרושה, ואין בזה מלקות כיון שאינו אלא לאו הבא מכל"ע. [ולעי' בע"א הו"ד הרמב"ן שם שכי' דאין מלקות בלאו ד'כי תהי' לאיש זר" כ"א באכילת תרומה ולא באיסור יוחסין].

**בד"ה עבד כנעני -** "ואית דמפרשי וכו' וס"ל דחיי"כ לא פסלי וק"ל טובא וכו' ועוד ק"ו חיי"ל פסלי חיי"כ לא כ"ש". יל"ע דגם לפי רש"י עצמו הו"א דחיי"כ גרע מחיי"ל ולכך צריך ללמוד פסולם מקרא דאלמנה גרושה, ובשלמא לפ"ד הרמב"ן הנ"ל זה רק הו"א מגזה"כ, אבל בד' רש"י מבואר דגם למסקנא צריך ללמוד מאלמנה וגרושה כנ"ל. ובמהרש"ל פי' גם ברש"י כע"ד הרמב"ן, אמנם מד' המהרש"א מבואר שלא למד כן, ועי' בק"ר.

**שם -** ובעיקר קושיות רש"י על שיטה זו, עי' ערלי"נ שכי' ליישב בזה עפ"ד הרשב"א לעי' בע"א (הו"ד שם) דסוגיין דלא כהלכתא, ולעולם למסקנא ל"צ לאו ד'כי תהי' לאיש זר" לנבעלה לפסול לה, וא"כ לק"מ קוי' רש"י כאן דסוגיות דשם הם אליבא דהלכתא. וע"ש שתי' עוד דגם לש"י זו חיי"כ פסולים מדין זונה, וס"ל כדי הר"י בתוס' לעי' דף מ"ד ע"ב הנ"ל דזונה למד מחללה, ומש"כ בגמי אימא חיי"כ היינו שיהיו בכלל "כי תהי' לאיש זר", ובאמת אין נ"מ רק לענין הברייתא שלא כתוב שם חיי"כ כ"א חיי"ל.

**בא"ד -** "ועוד הא תנן במתני' ממזר פוסל ומאכיל". עי' אב"מ סוף ספרו סי' קע"ד שהוכיח שם מדי' רש"י כאן דאין ממזרות בבא על יבמתו ממזרת, דאל"כ משכח"ל גם כה"ג. וכי' ע"ז דעדיין לא משכח"ל מאכיל מחמת בן הממזר עצמו, שהרי ממזר גרע מחלל ואין לו קדושת כהונה כמש"כ הפרישה והב"ח בסי' ז' (וכ"מ בקוב"ה ע"י מ"ד בשם הרשב"א (הו"ד כ"פ), וכ"כ בריטב"א בע"ב דממזר אינו אוכל כמש"כ בר"פ והרי ממזר שאינו אוכל וכו'), ואע"ג דממזר מאכיל כדמבואר במתני' להלן דף ס"ט ע"ב, היינו רק משום דע"ז אגידא בבעל (וכ"מ בד' הרש"ש לעי' דף ס"ז ע"א בתוס' (הו"ד שם) דמה"ט אפי' זר מאכיל את אמו). [וע"ש במגי' על האב"מ שהקי' בזה מדי' רש"י כאן דמבואר דאפי' ממזר מביאת חיי"כ מאכיל, הרי דלא כדי' הפוסקים הנ"ל, שהרי ל"ש כה"ג לאכול מצד הבעל כיון שאין קידושין תופסין בה, וע"כ שאוכלת כאן מצד זרע עצמו אע"פ שהוא ממזר, וע"כ שגם הממזר עצמו מאכיל. והניח הדבר בצ"ע אם זרע עצמו מאכיל שהרי בכ"מ כ' רק ב"י שנשאת לכהן].

ויעוין במשנת ר"א סי' כ"ו ובאוסף חידו"ת סי' י"א (הו"ד לעי' דף ס"ז ע"ב) שכי' דדין זרע מאכיל הוא משום דבת ישראל שנשאת מקבלת דין כהנת בעצמה חוץ מדין קנין כספו דבעל כנ"ל, ולכך כשמת הבעל צריכים לדין חזרה לקדמותה כדי להפסיד דין זה וכ"ז שיש לה זרע אגידא גבי בעל ואינה חוזרת. וכמו"כ כ' שם לענין זרע

## הערות ומראה מקומות פרק אלמנה לכ"ג

פוסל בב"כ לישראל שיצאה מרשות אבי ע"י נשואי לישראל, וצריכים במיתתו לחזרה לרשות אבי וע"י זרע אגידא ב"י ואינה חוזרת. ומדבריו שם מבואר שלא הזרע מאכיל כ"א האגידות לגבי בעל ע"ש. ואולי גם על דרכו י"ל דע"י בן כהן אינה חוזרת לקדמותה וצל"ע. ובסמוך נבאר דזרע פוסל גם מצד עצמו.

### דף ס"ט ע"א

**רש"י ד"ה א"כ -** "למה לי דכתב ובת קרא יתירא השתא כהנת גופה אשמועינן דלא מיפסלא בזרע עכו"ם ועבד לוי וישראלית מיבעיא". מבואר בדבריו אלו דיותר קל לפסול כהנת מישראלית. וע"י מהרש"א שהעיר שרש"י סתר עצמו בזה במש"כ בסמוך "הא פשיטא לן דכיון דכהנת גופה מיפסלא בזרע ישראל מתרומה דבי נשא כל שכן ישראלית האוכלת בשביל בנה", הרי מזה דיותר קל לפסול ישראלית מכהנת. וכ' שם יישוב בזה דלענין זרע פסול שייך סברא הנ"ל "היא הנותנת" דכל הקדוש יותר קל יותר לפסול, משא"כ גבי זרע כשר סברת ההו"א שם קיים דיותר קשה לפסול כהנת שאוכלת מחמת עצמה (וע"ע לע"י שם שביארנו ד' הגמ' שם).

ויש לבאר עוד בזה עפ"י מש"כ למעלה בסמוך דזרע ישראל פוסל משום אגידות גבי הבעל שאינו מניחתה לחזור לקדמותה, ולכן אם כהנת שאכילתה מצד עצמה נפסלת בכך, כ"ש ישראלית שאינה אוכלת כ"א מצד בעלה כהן שאינה חוזרת לקדמותה, משא"כ לענין זרע עכו"ם ועבד אין הפסול מחמת הבעל אלא עצם הזרע פוסל, ולכן יותר קל לפסול כהנת שיש לה קדושת כהונה בעצמה, וזהו סברת "היא הנותנת" הנ"ל. ובזה מבואר הו"א דגמ' כאן דזרע עבד ועכו"ם לא יפסול משום שאין בזה אגידות לגבי בעל. וע"י בזה בקר"א וצל"ע.

**תוד"ה ואימא -** "תימה דבכל דוכתא לחומרה מקשינן". וברש"י ד"ה אע"י כ' "וכבהמה בעלמא חשיב". וע"י תוהרא"ש שכי' לבאר דבריו שבא ליישב קו' התוס', דמסברא זרע עכו"ם ל"ח זרע, וכל היכא שיש סברא מקשינן לקולא. וכע"ז כ' בקר"א, אלא שהק' בזה דלפ"ד רש"י עצמו הנ"ל גם חיי"כ למד מקרא דאלמנה וגרושה ע"ש.

ובערל"נ הק' שרש"י לכ"כ כ"א לענין שאין זרע עכו"ם פוסל אבל עדיין ק' דיפסלה ביאת העכו"ם. וכ' ליישב בזה עפ"ד ר"ת הידועים בתוס' כתובות דף ג' ע"ב שכי' דביאת עכו"ם אינה אוסרתה לבעל משום דרחמנא אפקרי' לזרעי' כבהמה. ובתוס' שם הק' על ר"ת דמצינו דנפסלת לכהונה ע"י ביאת עכו"ם, ובקוב"ה ע"י מ"ה אות ט' כי ליישב בזה עפ"י יסודו הגדול שם (הו"ד למעלה דף ס"ח ע"א ועוד) דדין זונה לכהונה אינו תלוי במעשה ביאה דוקא ולא בעבירה, אלא הפסול פוסל (ע"ש שכי' לענין שומר"י ואבר מת), ומה"ט עכו"ם פוסל.

[וע"ש שכי' דד"ז למד מקרא דאיש זר. ולכאורה ד"ז תלוי אם לומדים איסור זונה מאיש זר, ואם עכו"ם ועבד הם בכלל קרא דכי תהי' אחרי הריבוי מקרא דאלמנה וגרושה, כמש"כ למעלה מהמהרש"ל ברש"י והרמב"ן.]

**בד"ה כי תהי' -** "וא"ת ולוקמא בסוטה שבא עליה בעלה בדרך דליכא אלא עשה דונטמאה". בגלהש"ס הק' דד' תוס' סותרים לדבריהם לע"י דף י"א ע"ב שכי' דאם בא עלי' בעלה בדרך לוקה משום שבזה הספק בכלל הלאו דודאי. ולע"י דף ס"א ע"ב הבאנו ד' רעק"א שם שתולה גם דין זונה לכהונה בנדון זה. ועוד הבאנו שם ד' הקוב"ה ע"י ט"ו אות כ"ב שמבאר בזה עפ"ד הש"ש דלא נאמר דין ספק כודאי כ"א לענין הטומאה. וע"י ערל"נ שהק' דאפי' אם היה לאו בסוטה ל"ש בזה סברת השתא ממזר הוא וכו', שהרי בזה אין ממזרות אפי' לר"ע כדמבואר בגמ' לע"י דף מ"ט ע"ב, ומת' דכוונתם דכיון דכה"ג חשיב זונה לא מוקמינן בלאווי יתירא. וע"י קר"א שמבאר דכוונת התוס' שיש רק עשה דונטמאה לתרומה, ולכן צריך קרא לפוסלה מדין כי תהי' למלקות.

## הערות ומראה מקומות פרק אלמנה לכ"ג

**בא"ד - "ומיהו ק' דלמל"ל מאי כי תהי' כי תבעל בפשיטות הו"מ למיפרך דאמאי איצטריך קרא לר"ע לעכו"ם ועבד דהשתא ממזר הוי מיפסלא בביאתו מיבעיא".** עי' תוהרא"ש שכי' דאין להקי' דל"צ קרא דכי תהי' כלל לר"ע, שהרי סברת השתא ממזר הוי וכו' הוא סברא רק דמה"ט זה בכלל "כי תהי' לאיש זר". ולפמשי"כ למעלה בשם המהרש"ל והרמב"ן דהו"א דעבד ועכו"ם הוא מטעם גזה"כ וה"ה גם לחי"כ אי"ש, דא"כ לא גרע סברת השתא ממזר הוי וכו'. אלא דראשונים הנ"ל כ"כ שם בשי"ר ש"י, והתוס' הקי' לשי' שחולקים שם בזה.

**בד"ה כ"ג - "כדאמר בפ' עשרה יוחסין בעל לוקה משום לא יחלל".** עי' קובה"ע סי' מ"ה אות ה' שהביא קו' רשב"א (בעל התוס') מדי' הגמ' כאן על שי' הרמב"ם דס"ל דכל חי"ל אין חייבים עד שיקדש, דא"כ איך למדו בסוגיין דין חללות בביאה גרידא בשאר חי"ל מאלמנה לכ"ג דלוקים עלי' בלי קידושין. וכי' שם ליישב בזה עפ"י יסודו שם (הובא לעי') דאיסור חללות אינו תלוי במעשה איסור אלא הפסול פוסל.

**בד"ה לא פוסלין - "ואפי' לר"א דאמר פנוי הבא על הפנוי' שלא לשם אישות עשאה זונה נראה דלא מיפסלה בתרומה דאי"ז לאיש זר".** יש להעיר דכ"ז רק לשי' זו בתוס' בסוגיין דאיסור תרומה דחי"כ הוא משום "כי תהי' לאיש זר" מכח סברת השתא ממזר הוי כמש"כ למעלה, אבל לפ"ד הר"י בתוס' לעי' דף מ"ד ע"ב איסור תרומה בזונה למד מחללה בהיקש ע"ש, וא"כ לכאורה דה"ה פנוי הבא על הפנוי' לר"א. וכ"כ הערל"י בשם שער המלך, וע"ש שהביא דכ"מ בתוס' בגיטין.

### דף ס"ט ע"ב

**רש"י ד"ה ליוחסין חששו - "מעלה עשו ליוחסין לחוש לביאה אחת ולספק".** מבואר דזה חשש רחוק דתתעבר בביאה אחת, ולכן אין חוששין לענין תרומה רק ביוחסין משום מעלה דיוחסין. וצ"ב שהרי בגמ' הקי' מיד "ולתרומה לא חששו והתניא הר"ז גיטין שעה אחת קודם למיתתי אסורה לאכול בתרומה", ושם לא שיך טעם זה, וע"ש ברש"י שכי' "אלמא אסרי לה מספק", הרי שהנדון הוא אם חוששין בכלל לספק בתרומה כיון שיש שם חזקת חיים וכאן חזקת שאינה מעוברת.

ולפ"ז מסקנת הגמ' כאן דגם לתרומה חששו ועשו מעלה בתרומה כמו ביוחסין. ויל"ע שהרי בתוס' לעי' דף ס"ח ע"א בד"ה רישא מבואר דאע"ג דאין הולכים בתר חזקות ביוחסין אבל בתרומה אזלינן וצ"ע. אמנם יעוין במהרש"א שכי' הטעם דלא מעמידין על חזקת כשרות בסוגיין משום דאפשר לברורי. ובערל"י הקי' ע"ז דכיון דא"א לברורי עכשו אי"ז בכלל אפשר לברורי שלא לסמוך עליו בחזקות. ועי' מש"כ שם טעם אחר בזה.

וע"ע בריטב"א כאן שהקי' דהו"ל לגמ' דידן להביא מתני' דלעי' דף ס"ז ע"ב דספק ב"ט לא מעמידין על חזקה, (כעין קו' התוס' הנ"ל לעי' דף ס"ח ע"א, וע"ש בתי' הריטב"א ויל"פ כוונתו ע"ד התוס' שם). ובמגי' שם העיר שהריטב"א הקי' כן רק על הו"א דגמ' שכי' דלא חששו לתרומה, משמע דלמסקנא חששו משום דבתרומה אין סומכין על חזקות, ודלא כד' המהרש"א הנ"ל. [וצל"ע שהריטב"א כי ג"כ ענין חשש ביאה א' כמו רש"י].

**טובלת ואוכלת בתרומה בערב - עי' ריטב"א שהקי' דהו"ל להגמ' לתרץ דשם מייירי שמת בו ביום כמש"כ רש"י, ונימא שהיה ביאה ראשונה ואין אשה מתעברת מביאה ראשונה. ועוד הקי' דג' ימים אחר תשמיש פולטת ואינה יכולה לטבול, ותי' דמייירי שטבולה במטה ולא התהפכה.**

**רש"י ד"ה תהא מקולקלת - "לשלם תרומה שאכלה קרן וחומש".** עי' רש"ש שהביא קו' הפרשת דרכים מדי' הגמ' בכריתות דף ז' ע"א (הו"ד לעי' דף ס"ח ע"ב) שכי' דבת כהן שנשאת לישראל אינה משלמת חומש משום

## הערות ומראה מקומות פרק אלמנה לכ"ג

שאנינה זרה כמש"כ רש"י שם, ע"ש מה שתי. ובערל"נ שם הביא קו' זו, ותי' שם בזה על דרכו (הובא לעי' שם) עפ"ד הרשב"א דכל הסוגיא בדף ס"ח אינו אליבא דהלכתא, ולפי סוגיא זו איסור תורמה בב"כ שנשאת לישראל למד מקרא ד"וכל זר לא יאכל בו" וחשיבה זרה, ולכן ה"ה שמשלמת קרן וחומש ע"ש.

**בד"ה הולד ממזר - "ודאי דבתר רובא דעלמא שדינן ליה".** בראשונים הק' מסוגיא דקידושין דף ע"ה ע"א שכי' ג' מהלכים במחלו' זו (הובא בתוס' ברמז) ומהלך הראשון שם הוא איפוך, ולמהלכים האחרים שם גם לרב אינו ממזר ודאי כ"א ספק ואסור בממזרת (רק דקרי ל' ממזר משום שאסור בכשרה כשי' ר"א שם ע"ש), ואיך כי' רש"י כאן דלדעת רב הוי ממזר ודאי. ועי' בערל"נ שכי' ליישב דד' הגמ' שם הם רק לד' אביי כאן דס"ל דפליגי אפי' בדלא דיימא מעלמא, ואילו ד' רש"י כאן הם בד' רבא דס"ל דמחלו' רק בדדימא מעלמא, וי"ל דדוקא כה"ג אזלינן בתר רוב והוי ודאי, ולכן ל"צ למש"כ בגמ' שם שזה ספק, ושם מיירי בסתם דלא דיימא מעלמא.

אמנם יעוין ברש"י בקידושין שם שכי' ג"כ דהולד ממזר ודאי "דאמרינן מרובא דעלמא הוא והכל פסולין אצלה אלמא לרב ספק כודאי משוי' ליה כת"ק דאמר ספיקן בודאן מותר", ומבואר מדבריו שם דאחרי הרוב עדיין חשיב ספק, ואעפ"כ קראו רש"י ודאי (וראית הגמ' מדפסק כר"א היינו דכאן זה ספק ומשוי' ל' כודאי). ובפנ"י מבאר דבריו שם דאע"ג דיש רוב עדיין לא נפיק מידי ספק. ועד"ז כמו"כ יל"פ גם בד' רש"י כאן דאין כוונתו לדון ודאי ממש, ולק"מ סוגיא דהתם דמבואר שהוא ספק כנ"ל.

וכע"ז איתא בש"ש ש"ב פט"ו שכי' דרוב פסולים אינו מוציא מידי ספק ממזר. ומבאר שם בזה עפ"ד התוהרא"ש הידועים בב"מ דף ו' ע"ב דע"י רובא דאיתא קמן לא נפיק מידי עשירי ספק. אלא דשם מיירי לענין דין היתר ממזר ודאי, ואילו הפנ"י מיירי לענין דינא דר"א לאסור ספק ממזר דזה רק מדין ספק אפי' במקום רוב וצ"ע. ועוד צ"ע למ"ל לרש"י לבא מכח הרוב, וצ"ל דס"ל שבלא"ה לא תלינן בפסולים כלל וצ"ע.

**א"ר מנא אמינא לה דקתני ילדה תאכל - בחי' רעק"א בכתובות הק' על ראית רבא ממתני' דידן, שהרי באמת יש להק' איך אסר רב בסוגיין ואילו בכתובות דף י"ד ע"א פסק כר"ג דס"ל דאשה שזנתה נאמנת מדין ברי ושמא ברי עדיף, וע"כ משום דל"א ר"ג כ"א בצירוף חזקה דמעיקרא או חזקת כשרות כדמבואר בגמ' שם דף י"ב ע"ב, וכאן בסוגיין מדובר בנוגע לולד ולא לאשה עצמה ואי"כ חזקה דס"ל דל"א חזקת אם מהני לבת, וא"כ ק' דאי"כ ראי' ממתני' לדינא דרבא שהרי במתני' כי' רק דאשה עצמה אוכלת, ואשה עצמה יש לה חזקה. ומת' רעק"א דאי"כ חזקת כשרות שהרי בין כך זנתה ושניהם איסורא כמש"כ בגמ', וגם אי"כ חזקת היתר לתרומה משום שמדובר בבת ישראל שזנתה לכהן.**

ועי' ערל"נ שהק' באו"א דאשה הזאת ע"כ אומרת שלא זינתה לאחרים, וידוע שי' הרשב"א דבמקום ספק אין מפרישין את האדם אם הוא עצמו אומר ברי לי, וכאן זה נוגע רק לאשה עצמה וצ"ע.

**הכא דלהאי איסורא ולהאי היתירא -** הק' הריטב"א דאע"ג דיש איסור דרבנן גם בארוסה עד החופה, מ"מ כלפי איסור דאורייתא שנאסרה על כל העולם כאן בארוסה, חשיב איסורו של האריס כהיתירא.

**תוד"ה א"ל אביי - "ולהאי לישנא הא דקאמר בפ"ק דכתובות (דף יג:):** ההוא ארוס וארוסתו וכו' חדא דהא קא מודה ועוד האמר ר"י וכו' לאביי דאית ליה הכא דלרב הולד ממזר אע"ג דלא דיימא מעלמא לא סגי התם בטעמא קמא בלא ועוד". בריטב"א תי' כע"ז דסוגיא דהתם הולך כל"ב בסוגיין, וכ"כ בש"ר שם בכתובות (ע"ש שהביאו עוד תי' בזה). ובתוהרא"ש כאן תי' (וכ"כ התוס' בכתובות שם) דהתם מיירי שאמר שבא עלי' הרבה

## הערות ומראה מקומות פרק אלמנה לכ"ג

פעמים וכה"ג לכו"ע תלינן בדידי (וכ"מ בד' רש"י כאן דבנשואה רוב ביאות אחר הבעל), משא"כ כאן שמדובר בביאה א', , וכאן מיירי בארוסה דלא שכיח שיבא עלי הרבה.

ובריטב"א הביא עוד תי' בזה, דשם מיירי באמר בודאות דמיני' הוא שלא זזה ידה מתוך ידו והוא נאמן בזה, משא"כ בסוגיין דגם לפי דבריו יש לחוש לסברת מדאפקרי' לגבי דידי' וכו' כמש"כ רש"י. ומש"כ שהבעל נאמן ע"כ שאין כוונתו מדין בו"ש שהרי זהו ה"ועוד" שם בגמ'. [ועי' מש"כ בש"ש ש"ב פ"כ שנאמן מדין מכיר. וע"ש שדן בדין מכיר כשאינו ברור בעצמו].

### דף ע' ע"א

**תוד"ה אבל דיימא - "פי' דיימא מיני' שבא עלי' בודאי וכו' דאי דיימי מיני' היינו שם רע דאי דיימא מיני' נמי שם רע בעלמא א"כ מאי מייתי רבא ממתני' דהתם בא עליה ודאי".** בריטב"א כ' דתולין גם במקום רינון בעלמא. ועי' בקר"א שכ' דלא תקי' להריטב"א ראית התוס', דכאן הארוס הוא היתירא וכל השאר איסורא, וי"ל דס"ל דכה"ג תלינן בו אפי' ברינון בעלמא כמו שתולין במקום שכולם איסורא וידוע שבא עלי'.